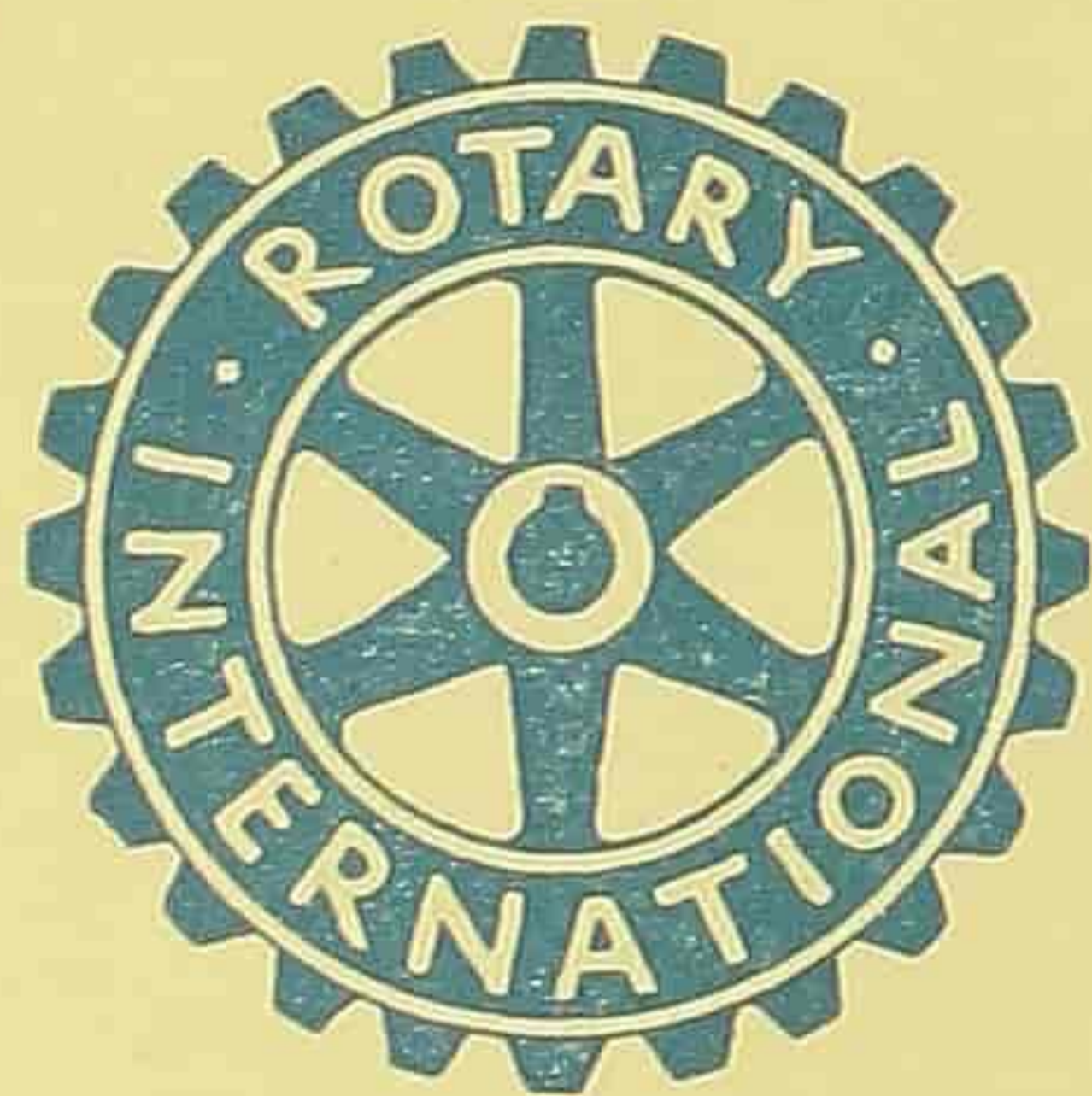

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

JUGOSLAVENSKI ROTAR

ZAGREB NOVEMBAR 1939

S A D R Ź A J:

ROSANOFF-POKAL

PETO MJESEČNO PISMO GUVERNERA

SLUŽENJE U ZVANJU — prema rotaru Mc. Faddinu

MOJI UTISCI IZ AMERIKE I SA SVETSKE IZLOŽBE U NEW-YORKU.

Eta Manojlović

O DESETGODIŠNJICI ROTARY KLUBA U NOVOM SADU. Ing. Đorđe

Tabaković

PRESKRBA JUGOSLAVIJE S TEKSTILNIMI SUROVINAMI. Dr. ing.

Franjo Kočevar

KOŠNICA-TROFEJA

JUŽNA AMERIKA. Dr. Đuro Ružić

IZ NAŠEGA DISTRIKTA:

Promjene u članstvu — Rotarske radosti — Rad naših klubova —

Prisustvovanje na klupskim sastancima — Iz rotarske privrede.

ROSANOFF-POKAL

KOJI JE ZA GODINU 1938/39 DOBIO NAŠ ROTARY-KLUB KARLOVAC ZA NAJBOLJU POSJETU MEDJU SVIMA KLUBOVIMA U KONTINENTALNOJ EVROPI, SJEVERNOJ AFRICI I KRAJEVIMA NA ISTOKU SREDOZEMNOG MORA.

UREDNIK: ING. RADOVAN ALAUPOVIĆ, GUVERNER 77. DISTR.,
ZAGREB, GJORGJIĆEVA ULICA BR. 9, TELEFON 60-72

IZLAZI SVAKOG 15-OG U MJE-
SECU — CIJENA GODIŠNJE
DINARA 144 — BROJ DIN 12

PETO MJESEČNO PISMO

Dragi brate pretsjedniče,

Dragi brate tajniče,

Draga braćo rotari,

svi narodi ovoga svijeta, od onih u divljim prašumama i beskrajnim stepama do naprednih i prosvijetljenih, gajili su i gaje kult svojih mrtvih. Kad na oči pada vječni mrak koji neće nikada više razbiti svijetlo ovoga našeg sunca, puca mračno carstvo sumnje i neizvjesnosti, nade i straha, a utvrđuje se vjera da ima nešto što starost ne lomi, što bolesti ne grizu, što ne može da nestane. To je duša i život s onu stranu groba. I onda nije čudo da se prinose i najveće žrtve za ispokoj preminulih, da se slažu pjesme i molitve, kite grobovi, dižu spomenici. Kraljevska kći Antigona, u prvom cvatu mladosti, sahranjuje nesretnoga brata, iako dobro zna da je čeka najstrašnija smrt. Ahil, najveći junak u Trojanskom ratu, predaje starcu Priamu mrtvoga sina da ga po zakonu i običaju zemlje svoje otpremi u Had, iako mu je Hektor ubio najboljega prijatelja.

Život s ovu i s onu stranu groba čvrst je i neprekidan lanac što veže mrtve sa živima, prošlost sa budućnošću, predaje u baštinu mladima svu životnu mudrost i dugo iskustvo dalekih vremena, običaje i navike, jezik i pjesme, junačka imena kao i crne uspomene krvnika i zulumčara, radosti i žalosti, rane i nevolje, svijetle i mračne strane duše narodne. To je tradicija koja preživljuje generacije i generacije, prelazi s koljena na koljeno, razvija se i raste, sve jednako obogaćujući i popunjujući istoriju narodnu.

Gdje je ta veza prekinuta; gdje nema tradicija prošlosti — pustoš je i lutanje po mrtvoj pomrčini bez putokaza, jer prošlost je zvijezda vodilja narodima kroz sadašnjicu u budućnost. I najbolji je učitelj. Teško svakome narodu koji iz svoje prošlosti ne crpe snage i oduševljenja, znanja i vjere i koji ne može pročitati sa njezinih svijetlih i tamnih stranica kako da se snadje u sadašnjici, kako da osigura sebi još ljepšu budućnost.

Dan mrtvih oživljava našu misao, toliko zaokupljenu svagdašnjim brigama i poslovima, pa nam iznosi pred oči slike i sjene naših dragih pokojnika, sjedinjuje nas s njima, ispunjava nas i bolom i radošću kao da su nam se s dalekoga puta vratili oni koji su davno, davno otputovali, pa eto iznenada došli opet k nama onim istim putovima kojima ćemo i mi svi danas sutra otputovati te se i mi, u mislima, željama i čežnjama naših milih, vraćati od vremena do vremena svojim u pohode. Jer ne staje nam u pamet da je netko od naših najdražih zavijeke iščeznuo. Otputovao je i vratiće se. I mi ćemo otputovati i naći ćemo se.

Ta sav je život samo rastanak i sastanak.

Gdje sve nisu širom svijeta rasijani i razasuti, neopojani i neoplakani grobovi naših starih. Na njima nije nikad ni tanka svijeća planula ni samilosna suza prolivena. Tudje majke čak su njima svoju djecu plašile. Mi smo se kroz stotine godina borili za svaki pedalj zemlje svoje, ili smo bili vojnički tabori, spremni vazda da se bijemo i grobove ostavljamo u tudjini za slavu sultanovu, za moć cesarovu, za gospodstvo Venecije. Nije bilo rata ni razboja gdje naši nisu krvi proljevali, redajući na svojoj zemlji grob do groba, ostavljajući kosti u tudjini. A tudjina je i mrtvacu teška.

Pa kada pohadjamo grobove svojih najdražih; kad palimo svijeće i vijemo vijence, sjećajmo se vazda svih grobova naših starih, velikih i malih, znanih i neznanih. Koračajmo stopama praotaca i putovima koje su nam uravnavali i obilježavali svojom duševnom snagom i junaštvom, a i svojom zlom sudbinom. Mi smo krv njihove krvi, srce njihova srca i vječna zadruga i zajednica onih s ove i onih s one strane groba i zemaljskoga života.

A crnoj zemlji kao da nikada nije dosta ljudskih žrtava. I opet bjesni u Evropi rat. Koliko je već dosada za vrlo kratko vrijeme pokošeno ljudskih života, oboreno moralnih i materijalnih snaga i vrednota, i to nama tako blizih i dragih, i gdje će se to krvavo kolo zaustaviti? I koga li će još u svoj vrtlog potegnuti?

Ali dok su grobovi pečatom vječne šutnje zakovani, život

teče svojim od vijekova utvrđenim tokom. I nije nimalo blag i milosrdan. Koliko nas puta rano u zoru budi teškim brigama i zamršenim pitanjima, mučnim poslovima i obavezama. Ide vrijeme, nosi breme. I to je životno breme često iz dana u dan sve teže. U znoju lica svoga stiže se hljeb svakidašnji. A kako je istom onima koji ni uz dobru volju i tjelesnu snagu ne mogu da zarade hljeba svakidašnjega? Kako je osirotjeloj djeci, kako je klonulim i nemoćnim starcima? Ide zima. Snijeg će zatrpati staze i livade. I dok se djeca sreće vesele ledu i snijegu za svoje zimske zabave i veselja, sjetite se onih golih i bosih što će od zime drhtati i u jadne se krpe zamotavati. Milosrdje je prva vrlina i široko polje plemenitom služenju svakoga čovjeka koji ima srca, pogotovo svakog rotara. Milosrdje je duboko osjećanje koje nije vezano ni za krv i jezik, srodstvo i rodbinu, zvanje i poziv. Ono je ko bistri gorski izvor koji napaja svakoga putnika i namjernika što mu pruža žedna usta. I što ih više žedni i umornih napoji i ojača, izvor je sve bujniji i bogatiji.

Gotovo u svim zemljama iza velikog svjetskog rata sastaju se ljudi dobra i milostiva srca i organizuju zimsku pomoć. Teške posljedice današnjega rata osjeća pomalo, a bez sumnje, sve će teže i teže osjećati i naša država. Ne znam, kakove će se mjere poduzimati da sa što manje žrtava preturimo ovu zimu, ali znam i uvjeren sam da će svi rotarski klubovi u našem distriktu, prema potrebama i prilikama svoje okoline, dragovoljno i s puno srca i samilosti učiniti sve što im bude u vlasti da i sa svoje strane posluže plemenitim djelima milosrdja gdje god i kolikogod mogu. — Sve na svijetu propada i gubi se u zaboravu. Samo dobra djela ostaju vječno.

1. Distriktna konferencija u Zagrebu

održaće se prema zaključku ovogodišnje distriktne konferencije na Bledu krajem prvog tjedna mjeseca maja 1940 godine. Molim već sada klubove koji žele da iznesu svoje predloge na toj konferenciji, da mi te predloge čim prije pošalju da ih dam na znanje ostalim klubovima, kako bi mogli zauzeti prema tim predlozima svoje stanovište.

2. Upoznavanje Rotarstva

Izašla je nova kopija brošure br. 38 »118 pitanja i odgovora«. Ova brošura dobro će doći svakom klubu i svakom članu za bolje upoznavanje rotarskog pokreta.

Primjerci brošure br. 38 (na engleskom ili španjolskom jeziku) mogu se dobiti besplatno na zahtjev od našeg sekretarijata u Zürichu.

Koristite se ovom prilikom!

3. Klubovi koji trebaju posebnu pomoć

Od našeg generalnog tajnika Chesley R. Perry-a primio sam ovo interesantno saopćenje: »Guverner jednog distrikta javio nam je prošle godine, da je ustanovio, da najveći dio neprilika koje imaju novi klubovi u njegovom distriktu, mogu da se pripišu činjenici, što kumovski klubovi i vodstvo ne pružaju pravu pomoć novom klubu u doba kada se organizuje i u prvo vrijeme nakon što je organizovan. Kad bi se provela kontrola, možda bi se ustanovilo da to vrijedi i u drugim distriktima. Ne može se dovoljno istaknuti od kolike je važnosti, ako kumovski klub preuzme na sebe odgovornost i za novi klub time da bude s njime u dodiru za vrijeme prvih sedmica i mjeseci njegova opstanka. Kumovski klub može uvelike da pomogne novom klubu, ako se brine da on ima Rotary-odgojne programe koji će članovima omogućiti da razumiju svrhu Rotarykluba i da shvate nešto od pogodnosti koje nastaju kad se provodi program Rotarstva putem kluba«.

Ja idem dalje i molim sve naše kumovske klubove da budu vazda sa svojim kumčetima u stalnoj rotarskoj vezi. Zbijmo što čvršće naše redove jer današnje vrijeme i prilike traže to još više od nas nego ikada dosada.

4. Rotary letak br. 6030

»Ovi rotari, — Oni se sastaju, i oni jedu, i oni...?« pod ovim naslovom izašlo je novo izdanje Rotary-letka koji mogu klubovi raspodijeliti prijateljima koji nisu rotari. Zaliha ovih brošura poslaće vam se gratis, ako se obratite našem sekretarijatu u Zürichu.

5. Posjeta klubova

U razdoblju od 15. oktobra do 15. novembra posjetio sam službeno klubove: Karlovac, Sušak, Varaždin, Šibenik, Split, Dubrovnik, Sarajevo, Zemun i Vinkovce. Ponio sam najbolje impresije, jedino molim ponovno sve klubove da nastoje da se i po broju članova obogate i povećaju.

6. 31. Konvencija R. I. u Rio de Janeiro 1940 godine održaće se od 9. do 15. juna do godine. To će biti prva rotarska konvencija u Južnoj Americi. Nekoliko slika iz ovoga lijepoga grada donosimo u ovome broju.

7. Posjeta u klubovima

Prosječna frekvencija u mjesecu septembru u našem distriktu penje se od 70,83% na 72,92%.

Naša prosječna frekvencija u mjesecu oktobru iznaša 68.17% Najboljom frekvencijom istako se je u mjesecu oktobru Rotary klub Slavonski Brod sa 94.28%. Moja iskrena čestitka!

Bajram. Iza ramazanskoga posta od 29 dana slave muslimani širom velikog islamskog svijeta bajramske praznike od 12 do 14 novembra. Našoj braći rotarima islamske vjeroispovijesti čestitamo toplo ovaj praznik. Bilo sretno.

Bajram mubarekj olsun!

Sa srdačnim rotarskim pozdravom

Ing. R. ALAUPOVIĆ,
guverner 77 distrikta R. I.

Rio de Janeiro — Monroe Palača

SLUŽENJE U ZVANJU – PREMA ROTARU Mc. FADDINU

Predavanje održano na International Assembly u White Sulphur Springs.

Jučer ste čuli razlaganje o mogućnostima koje imaju rotari, o rotarskoj administraciji i organizaciji, o ciljevima i zadacima, o financijama, o rotarskom širenju te služenju klubu. To su sve važni problemi koji rotarima diljem cijeloga svijeta pružaju priliku za ispunjavanje svojih zadataka. No Vi ste sigurno uočili, da se svi ti problemi mogu riješiti samo onda, ako postoje jaki lokalni klubovi — pa prema tome služenje je klubu kamen temeljac rotarskog razvijanja širom svijeta.

Danas ste već čuli predavanje o međunarodnom služenju te o međunarodnim ustanovama. Vi ste sebi mogli da stvorite sliku o velikim mogućnostima za rotare na čitavom svijetu u cilju da se postigne mir i sporazum. No Vi ste mogli da razaberete i to, da taj mir i sporazum može da bude stvoren samo onda, ako svaki pojedini rotar proživljava svoje rotarstvo u svom dnevnom životu. Tako se vraćate na polaznu tačku, da je osnov međunarodnog služenja čovjek dobre volje koji proživljava i primjenjuje rotarstvo u svojim dnevnim životnim odnosima. No i služenje zvanju kamen je podupirač rotarskoj strukturi, upravo tako kao što je služenje klubu kamen temeljac.

Tako dolazimo sada do promatranja služenja zvanju koje je drugi cilj rotarstva: »poticanje i podupiranje visokih etičkih načela u poslu i zvanju; spoznaja vrijednosti sviju korisnih zanimanja te uzveličavanje svojega zanimanja po svakom rotaru, kao pogodnoj prilici za služenje društvu.«

Ja ću u vremenu koje mi stoji na raspolaganju, promatrati služenje zvanju s tri stanovišta:

Prvo. što je zapravo to služenje, a što nije?

Drugo: kakova su bila naša nastojanja da učinimo služenje zvanju što djelotvornijim u prošloj godini?

Treće: što možete da učinite u korist služenja u zvanju tokom godine u kojoj ste distriktni guverner?

ŠTO JE SLUŽENJE U ZVANJU, A ŠTO NIJE?

Nije to tek slučajnost da je služenje zvanju drugi cilj rotarstva, a ne, recimo, treći ili četvrti. Ne postajete Vi rotarima samo putem služenja klubu i putem djelovanja na redovnim sastancima, nego i položajem koji zauzimate u svojem zvanju. Prema tome služenje zvanju slijedi stopu u stopu služenju klubu. Načelo klasifikacije jedinstveno je za Rotary, i svaki je rotar predstavnik svojega zvanja u Rotary klubu, a istovremeno i poslanik rotarstva u svojem zvanju. Drugim zadatkom označujem tri stvari:

1. Visoki etički standard. Ako rotary ne raspolaže tim standardom, tada je njegovo služenje nedovoljno i promašeno.

2. Priznanje vrijednosti sviju korisnih uposlenja. Svaki pojedini rotar mora da dodje do te spoznaje.

3. Uvažavanje zvanja po svakom rotaru kao prilike da se služi društvu. Svaki torar treba da poštuje sva zvanja.

Na taj način postaje služenje zvanju individualni napor pojedinih rotara. Naša je dužnost da vježbamo, potičemo i inspirišemo pojedine rotare na primjenu služenja zvanju u praktičnom životu. Treba da se vratimo od altruizma na praktično polje, pa konstatujemo, da smo mi korisnici kapitalističkog sistema, pa ako mi ne možemo uvjeriti društvo da je ideja individualne inicijative i u privatnom poslu dobra za društvo, tada se mi i društvo izlažemo opasnosti kaosa. Na taj je način služenje zvanju kamen potporanj ne samo za rotare nego i za čitavu poslovnu strukturu. Ukratko: »služenje zvanju aktivan je izraz ideala služenja po pojedinih rotarima putem zvanja ili posla, označenog prema klasifikaciji.« To tumačenje sadržano je u brošuri broj 3 — C, koju preporučam da svaki od Vas brižljivo pročita.

Rotar primjenjuje služenje zvanju u prvom redu u svojoj struci, a zatim u odnosima prema svojim namještenicima, prema konkurenciji i publici uopće. U god. 1921, kada je Crawford Mc. Cullough bio pretsjednik R. I., on je rekao, da je »služenje zvanju duša i srce čitave dinamične snage koja drži Rotary u zajednici.« Ova je tvrdnja ispravna danas isto tako kao i u god. 1921 te pokazuje vjerno, što zapravo znači služenje zvanju.

ŠTO SMO UČINILI U KORIST SLUŽENJA ZVANJU U OVOJ GODINI?

Kad smo vidjeli, što je zapravo služenje zvanju te uočili važnost toga služenja, promotrimo sada, što je u ovoj godini izvršeno od programa služenja zvanju.

Pretsjednik George Hager u svojoj poslanici na konvenciji u San Francisku prošle godine rekao je: »Želim da potaknem svakog, a rotare širom cijeloga svijeta da mi se u godini koja dolazi približi s novom odlukom, da se rotarski ideali učine realnijim i jače na dohvat nego li ikada.«

Briga je Vašega odbora za ciljeve i zadatke da se stara, kako da se služenje zvanju učini stvarnim i na dohvat prosječnom rotaru i Rotary klubu.

Prigodom konvencije, kojoj je u god. 1921 pretsjedao Crawford Mc. Cullough, mi smo sastavili izvjesne aksiome u pogledu služenja zvanju, koje Vam navodim.

A. Služenje zvanju osnovno je služenje koje mora svaki rotar vršiti. Kada ne bismo imali klasifikacije, tada ne bi postojao ni jedan Rotary klub. Načelo klasifikacije glasi da je prva mogućnost služenja kod ljudi izravno služenje koje treba svaki da vrši.

B. Služenje zvanju treba da bude djelo pojedinih rotara. Imade malo slučajeva, gdje pojedini klubovi mogu nešto učiniti na polju služenja zvanju. No služenje zvanju treba da bude svakodnevni rad u individualnom životu svakoga pojedinog rotara.

C. R. I. treba uvijek da nastoji inspirisati Rotary klubove i pojedine rotare u njihovom radu te ih činiti spremnima za služnje zvanju.

D. Vidljiva aktivnost u polju služenja zvanju primjećuje se samo tamo, gdje R. I. stavlja konkretne i odlučne prijedloge pojedinim klubovima i, gdje međjutim R. I. takovih prijedloga ne čini, postaje služenje zvanju sve manje i manje stvaran i dohvatatan pojam.

E. Postoji stvarna potreba oživljavanja aktivnosti oko služenja zvanju.

ŠTO MOŽETE DA UČINITE U KORIST SLUŽENJA ZVANJU TOKOM GODINE U KOJOJ STE GUVERNER DISTRIKTA?

Vrijeme mi ne dopušta da diskutujem, koliko je potrebno, o svim mogućnostima kojima možete ubrzati rad oko služenja zvanju. Vi možete nastaviti u dosadašnjem radu, možete taj rad proširivati te ostvariti program, odredjen za ovu godinu. U vezi sa svim tim želio bih da kažem ovo.

Kad se je prošloga decembra u Chicagu sastala grupa koja je konferisala o služenju zvanju, mi smo tada opazili da se prošle godine na međjunarodnoj skupštini u Del Monte, iz nekih nepoznatih razloga, nije diskutovalo o služenju zvanju ni na kojoj plenarnoj sjednici skupštine. Sve ostale mogućnosti služenja, osim služenja zvanju, bile su obrazložene. Stoga sam preporučio da se na ovogodišnjoj skupštini raspravlja i o služenju zvanju, pa je tom prilikom Bill Emerson, Winnipeg, Kanada, primio u dužnost da pripremi to predavanje. Naša je želja i misao bila da Bill Emerson bude danas s nama. Međjutim smrt, koja zakuca jednako na vrata kolibe i na vrata palače, bila je i odviše hitra, te je Bill Emerson otišao zauvijek na drugi svijet. Bolji čovjek nije zaista nikada živio. Prije nego li je pošao u bolnicu na operaciju, iza koje ga je zadesila smrt, Bill Emerson pripremio je to predavanje za ovu skupštinu i poslao ga meni da mu ga komentarišem. Prema tome, sve što sam Vam rekao, nije moje djelo. To je međjutim bila njegova posljednja volja i testamenat u pogledu služenja zvanju. On je to predavanje praktično prozvao: Služenje zvanju treba da se provodi u Vašem klubu.

Molim svakoga od Vas da danas pročita sve ono, što je taj vanredan rotar rekao o služenju zvanju, te da svaki od Vas učini što više za djelotvorno služenje zvanju u ovoj godini. Obećajte mi da ćete to učiniti.

Čitajući rotarska razlaganja, ja sam uvjeren, da će Vas razlaganja Billa Emersa inspirisati da učinite služenje zvanju mnogo stvarnijim i dohvatnijim za svakoga rotara i rotarski klub. Vi to možete učiniti, Vi ćete to učiniti i Vi to morate učiniti, jer je služenje zvanju nada rotarstva.

МОЈИ УТИСЦИ ИЗ АМЕРИКЕ И СА СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ У ЊУЈОРКУ

*Ета Манојловић, супруга ротара Инг. Милана Манојловића,
Р. Клуб Нови Сад.*

По нарочитој жељи брата председника и остале браће част ми је поднети извештај о нашем овогодишњем излету у Америку. Не бих то била учинила из властите иницијативе, пошто знам да ће Клубу о истој теми реферисати мој супруг па би се тако могло десити да исту ствар два пута чујете, а то би вас лако могло потсетити на неку грамофонску плочу. Ми смо заједно путовали, заједно видели исте ствари, дакле биће ми тешко нешто ново или друго саопштити.

Морам признати да сам била доста забринута што се тиче морског путовања, међутим баш пут преко Океана био је најугоднији део пута. Ту сам се најбоље опоравила. Пароброд »Бремен« којим смо путовали удешен је у свему да задовољи путнике. Удобне кабине — наша је била 3 са 4 метра (Out-side cabin) заправо већ мала соба са прозором на море, — најразноврсније друштвене просторије као: трпезарија, кавана, читаоница, бар, велика сала за играчке, биоскоп, палубе за шетњу, одмор и почивање по лепом и лошем времену.

Дакако важну улогу игра и одлична храна. Шест пута на дан сервира се јело и пиће, све најкусније спремљено и разноврсно. А у међувремену концерти и друштвене игре. Филмови пружају толико разоноде да се и не опази како време пролази, па је човеку шести дан чисто жао да је време тако брзо прошло и да се путовање на мору већ завршава. Али на хоризонту појављује се New York и буди нове интересе и наде! Каква красна слика већ из саме луке! Ту су сад сви облакодери које сте на разним сликама и филмовима видели, па ипак прави утисак се добије тек кад их непосредно уочите, а тај утисак је величанствен и незабораван. Тако је Empire State Building од 380 м. висине, тамо је Кула Рокфелер центра висока 260 м., а сад надограђују један још виши, кажу 420 м. Јасно је да смо сутрадан похитали да поближе погледамо те горостасе, најпре Empire State Building са 102 спрата, онда Рокфелер центар, изнутра и споља па све до крова т. ј. до баште на крову.

У експрес лифту попели смо се за 50 секунди до 65. спрата. Зову га експрес или рапид лифтом, јер Вас носи без застоја на међуспратовима све до 65. спрата. Онда »Прелаз«! Други мањи лифт, па до горе до 70-ог спрата. Ту Вам је такозвани »Обсервешон Руф«, Обсерваторија, одакле је красан видик на Њујорк, док је на 65-ом спрату »Ренбо Рум« и »Ренбо Грил«, токозвана »дугина« сала и »дугин« грил, врло елегантне просторије са ресторацијом, данцингом, баром итд. Изванредно добро посећен локал — и према висини са одговарајућим високим ценама. Интеријери су ванредно луксуриозни, мрамор, красни ћилими, стубови са најрафиниранијим осветлењем, фреске и уља првокласних уметника, претстављају огромно богатство. »Рокфелер центар« заправо је град у граду Њујорку. Горе споменута кула Рокфелер Центра Р. С. А. главна је зграда, а има их још 12 других око ње, али

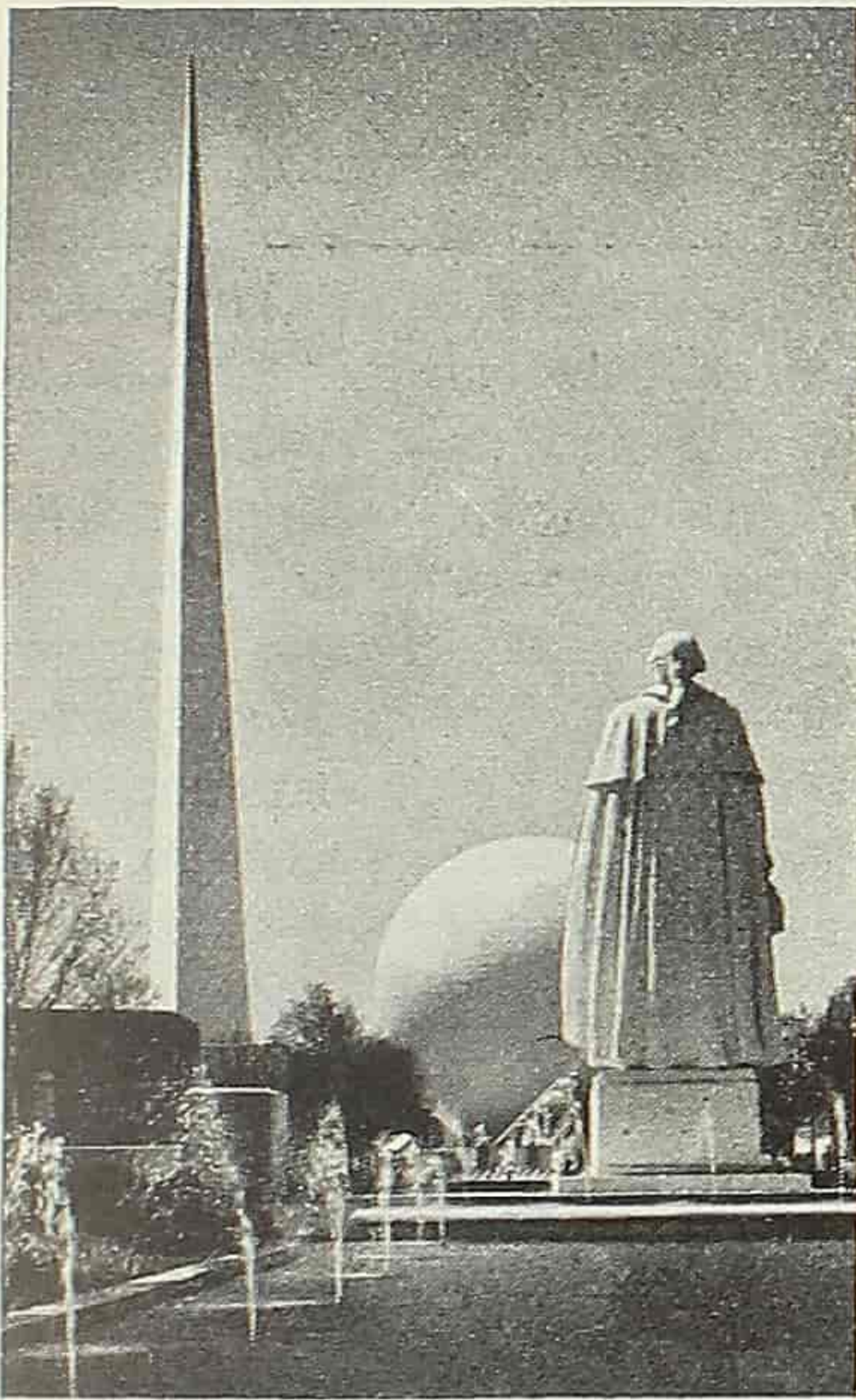
мањих у којима се налази све што је славно на овом свету: позоришта, биоскопи, музеји, изложбе, атељери, трговине. Ту је атељер за телевизију, радио пренос за цео свет и остали студији и атељери у ту сврху. Ту је и позориште »Сентер Театре«, па »Радио Сити Музик Хал« највећи биоскоп на свету са местима за 6.200 посетилаца и са прекрасним фоајером. Улазна цена једна: 75 центи = 40 дин. Ту се приказују најлепши филмови с најкраснијим балетима, како је тамо обичај. Уђете кад хоћете, излазите кад Вам досади! Остале зграде намењене су појединим нацијама: енглеска, француска, холандска, италијанска и интернационална зграда. Ту се може наћи и видети све што те поједине нације продукују. То олакшава стварање пословних веза са разним земљама, пошто се у тим зградама налазе само продукти споменутих нација.

Том приликом истичем, да је у Њујорку све учињено да се изађе купцу у сусрет. Поједине врсте трговина сконцентрисане су у извесним улицама. У једној улици шешири, у другој текстилна роба, у трећој кожна роба итд. Ако човек не нађе у првом дућану што му треба, хајде у други, од врата до врата! Са спрата на спрат, од куће до куће. Свуде види артикл. У некој улици сва спрема за невесту, свадбена одела итд., могу се позајмити, јер то изгледа да је у животу Американки честа потреба. Читали смо огласе. »Ко четири пута позајми и плати, пети пут добиће бадава!«. Разводи бракова су у Америци нешто врло обично и често, чиме и трговци рачунају. Онда има и један цео квартал где се само старудије продају, и како смо видели чак и употребљаване четкице за зубе. Има људи који овамо долазе куповати из принципа, па често скупље плате него да купе нову ствар.

Станова за приватнике нема у центру Њујорка, јер се у облакодерима налазе само пословнице. Ту би биле главне улице ноћу празне и мрачне, кад не би било оног безброја хотела, барова и разних етаблисмана који Њујорк по ноћи оживљавају. Тако н. пр. славна улица Бродвеј расветљена је као дан све само ради безброј реклама на крововима и на зидовима свију зграда. Свет се шета горе доле без циља, аутомобили јуре кад могу, иначе све један другог гура. Кажу има 45.000 таксија! А кад падне киша, и поред тога да скоро свака фамилија има своја властита кола, нема их доста, па се мора дуго чекати док ухватите који такси који ће да Вас одведе у Ваш хотел. Што се тиче тих хотела, то они заиста заслужују сваку хвалу. Свака соба — што више горе то је скупља — има своје купатило са тоалетом, уграђен орман и мало претсобље. У купатилу стоји на расположењу туце првокласних пешкира за фротирање, и глатких који су, мимогред речено, у Америци врло јефтине. А мењају се чим се један пут употребе... Исто тако стоји Вам сапун у лепом паковању са рекламом на расположењу, за каду једна врста, за лавабо друга. Топла и хладна вода, питка вода хлађена нарочито! У хотелима на обалама Атлантика имате и славину са морском водом! У зиданим орманима има посебна врећа (џак) за прљав веш, напуните је ујутро, увече чека Вас већ веш опран и испеглан у Вашој соби. Исто тако чисте и пеглају Вам и одела, у времену од 20 минута. Сваки хотел је — за то уређен — али само не ципеле! Послуга је по собама црначка, у ресторацијама иста само за ниже радове. Свуда влада крајња чистоћа; луксуз и комфор прати Вас на сваком кораку,

то је оно за чим чезне сваки Американац. Дакако то је домена имућних људи. Скоро непосредно поред тог луксуза и благостања налази се неизрецива беда и сиромаштво. У једном предграђу зове се нека улица »Стрит оф форгатн мен« улица од света заборављеног човека. Ту траже људи преноћишта за 10 центи (5 дин.), људи без дома, људи који сваку ноћ негде другде пробаве. Тако има Њујорк, град чудеса, и својих тамних и жалосних страна.

У својој изложби Америка жели да прикаже сутрашњицу. Цела изложба је у том знаку, зато је и оваплоћена са »Перисфиллом« и »Трилоном«. Перисфил је огромна кугла »глобус«, а Трилон тространи обелиск.

New York — Motiv sa
svjetske izložbe

Neboder Rockefeller
Building

Те грађевине имају симболички да прикажу овај свет који је, додуше, савршена и довршена целина, али који још увек све навише ка усавршењу тежи. Фонтане око тог глобуса у разним бојама и рефлектиране огледалима тако су постављене да се стубови који подупиру огромну куглу, не виде, те се човеку чини као да тај глобус лебди у ваздуху. Ноћу опет пројектују се облаци на њега, а услед помицања истих изгледа као да се глобус окреће!

У унутрашњости приказује нам се визија метрополе будућности. То је красан модел града, опкољен радничким насељима и фармама без којих велики град не може да живи. Чује се глас из облака да се ту сваки рад без разлике једнако цени, те због тога и сваки човек — дакако у том свету-сутрашњице...

Слично нешто, али много грандиозније приказује Вам се у павиљонима »Ценерел Моторс Корпорешен-а«. Ту није само један град будућности приказан него неки предео С. Америке: низине, долине, реке, мора, брда и горе; села; градови; фабрике и фарме; све повезано аутострадама и каналима. По тим красним путовима јуре аутомобили, а по каналима плове бродови.

Све то видите седећи комотно у једној од 600 фотеља.

У свакој фотељи уграђен је мали звучник који Вам прича и тумачи шта видите пред собом. Фотеље се мичу напред. Имате утисак као да са ниско летећег авиона посматрате земљу и пределе испод Вас.

Сем тога Вам се приказују у овом павиљону најлепши модели аутомобила који се пред Вама окрећу око своје уздужне осовине, тако да их можете у свима позицијама посматрати. Ти модели премазани су неким новим скупоценим лаком у »мат« бојама.

Није чудо да се око тог павиљона скупља свет па се ствара дуга, дуга змија људи који стрпљиво чекају по сунцу и киши да дођу на ред.

Тако сваки од тих силних павиљона има нешто особито да Вам предочи. Око 60 нација приказује Вам све најлепше и најбоље што народи производе и што имају, као што је то већ по свима изложбама у мањој или већој мери обичај. И уметност је заступана, особито сликарство — ту Италија и Француска води! — И ми смо заступљени са малим скромним павиљоном, али врло укусно састављеним, сасвим у сразмеру наше улоге у друштву с осталим народима. Имате преглед свега чим се можемо похвалити, врло лепе слике наших красних крајева; разни пољопривредни и индустријски производи, народне ношње и т. д. Штета што није више ћилимова и народних везова изложено, јер за те ствари публика у иностранству показује увек највеће интересовање. Каталог је врло укусно израђен.

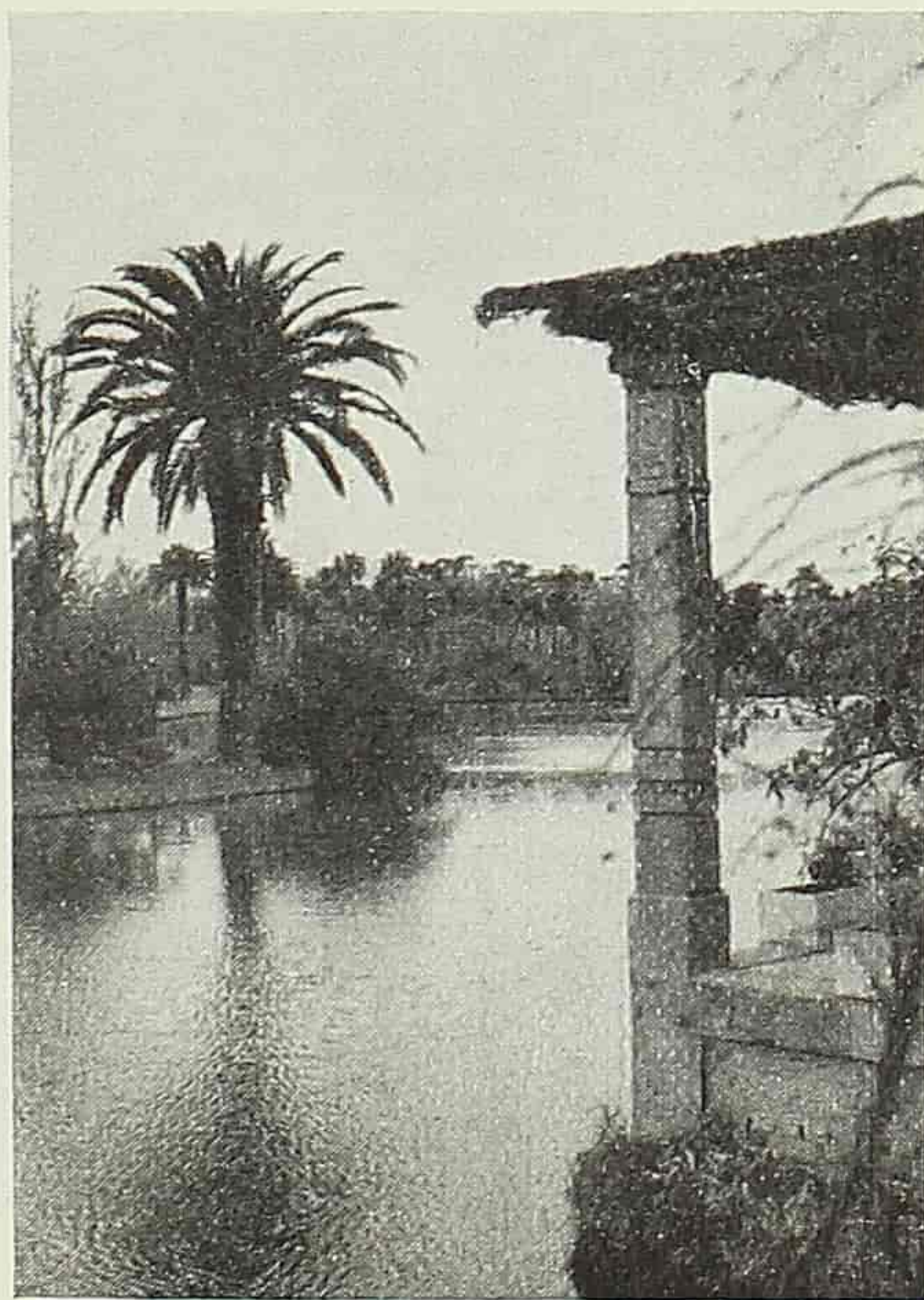

Montevideo — bolnica

Поред свију осталих павиљона које смо и поред кратког времена прегледали, али које нећу овде да описујем, побринула се је — управа изложбе — и за спорт и забаву. Ту је спомена вредан амфитеатар на обали језера тако звани »Аквакед«. Има око 10.000 седишта, леп базен и све претставе свршавају или, боље рећи, одигравају се у мокром елементу! Балети комбиновани са пливањем, скакањем у воду пливача светског гласа, све уз пратњу првокласног оркестра и помоћу сваковрених светлосних ефеката. Балет је састављен од 80 одабраних плесачица-лепотица. — Тако нешто нит смо видели досада, нит ће се скоро где видети сем на филму! — Укратко речено, изложба је првокласна у великом стилу и обиму и пружа заиста све шта је вредно видети, али за корисно прегледавање требало би куд и камо више времена него што смо ми имали на расположењу.

Још да споменем саобраћај до изложбе и по изложби. У самој изложби имате аутобусе и разна мала електрична колица или фотеле, а и на ручни погон! На изложбу одлази се поред аутобуса и аутомобила углавито подземном жељезницом која пролази испод реке »Ист-Ривера« тунелом. Пут траје више од пола сата. Створили су две станице код изложбе. На сат отпремају око 80.000 путника. Без гурања и употребе лаката прођете кроз један од многобројних аутомата-бројила, бацивши прије 5 центи (2.50 дин.) у касу која се налази поред сваког аутомата, тим сте себи отворили пролаз на перон и до воза. Возних карата, кондуктера, контролора уопште нема! Одете на ваш перон, воз долази, стане, сва се врата наједном отворе, излази се, улази се, и воз иде даље, а други воз наилази. Упуте даје публика љубазно и сусретљиво један другом. Сем тога аутомобила и аутобуса има на тачно одређеним местима за паркирање цело море.

Поред Њујорка посетили смо и Вашингтон. Јединствено леп град

Buenos Aires, park »Palermo«

са красним баштама и парковима, великим споменицима и званичним зградама, а све једна лепша од друге. Прошли смо и кроз Филадельфију, један од старих градова »Нове Енглеске«, историјски знаменито место.

Нисмо хтели да пропустимо а да не видимо и једну морску бању на плажама Атлантика. Изабрали смо »Атлантик Сити«. Ту вам је хотел до хотела, један већи и луксузнији од другог. Ретко лепа слика, а све уз море, ко начичкано. Поред тога огромна концертна дворана (Аудиториум) са местима за 70.000 особа, у којој се је одржала пре три године ротарска конвенција.

»Ласт нот лист« видели смо и славни водопад Ниагаре, то чудо лепоте и снаге природе!

Врло задовољни нашом посетом Америци укрцасмо се коначно на брод »Европу« за Европу.

Све је врло лепо и добро, али не бих хтела тамо да живим. Безумна журба у којој се тамо живот проводи крива је да се заправо сам живот занемарује.

Благо нама који смо овде у нашој лепој Југославији. Кад мало обиђемо свет, онда тек видимо, како нам је код куће лепше него ма где другде! Стога кликнимо: живела наша красна и благословена Југославија.

Rio de Janeiro — Trg M. Floriano

О ДЕСЕТОГОДИШЊИЦИ РОТАРИ КЛУБА НОВИ САД

Бр. Инг. Ђорђе Табаковић:

»Миле сестре и драга браћо,

»деветог октобра 1929 године четрдесет угледних грађана града Новог Сада добили су писмо необичног спољашњег изгледа. У левоме углу коверте налазио се отисак једнога точка, а испод њега био је натпис »Ротари клуб Београд«. Ротаријанство и ротарске организације биле су у то време широј јавности непознате ствари, па стога није чудо ако је сваки од нас (аха, признајемо да смо угледни грађани!), са великом љубопитљивошћу отворио писмо. Садржај истога био је кратак, али јасан и пријатељски. Потпретседник београдског Ротари клуба, агилан јавни раденик, брат др. Воја Кујунџић, упућује позив онима за које сматра да се могу и знају заложити за високе етичке идеале да дођу 12 октобра на једну конференцију у циљу да се у Новом Саду оснује Ротари клуб«*)

Не без извесне сентименталности и сете треба да констатујем да смо на том састанку код Ђуре Зурковића имали свежије лице са мање бора око очију, већи број власи на глави са мањим бројем седих длака, и, што је најглавније, десет година мање. Не сећам се тачно шта је било за вечеру, претпостављам да се она почела киселом чорбом и задовољним лицима, а завршила се слатко, вероватно штрудлом с јабукама на које је покојни мајор Јожика сипао огромне количине шећера.

Било нас је пуно. Ту је био и Пера штампар са великим брковима, и Васа Крстић са анегдотама и Жарко Капамаџија са 100% фреквенцијом. Брат Воја нам је откривао тајне Ротарског покрета, а Хричирж на српском и чешком давао инструкције. Од оне четрдесетине, колико нас је свега било на том састанку, остало је свега нас девет: Влада Белажчић, Живорад Богдановић, Војин Бркић, Бела Голд, Гаја Грачанин, Душан Кенигштетлер, Браћа Николић, Бранко Петровић и моја маленкост. Од тада је прошло равно десет година и о томе бих требао да Вам вечерас говорим, како Мирко пише на познатом плавом табаку »о оснивању нашег клуба, о његовом значају и раду«.

Миле сестре и драга браћо, треба да ми извините, али нисам имао времена да се удубим у нашу богату архиву, нити сам стигао да прочитам свих 468 записника (2 фале из доба када сам био Браћин секретар) и немојте очекивати од мене да Вам износим статичке податке — и ако знам да би то сестре нарочито занимало — не могу то да чиним. Нећу чак ни говорити о значају нашег клуба, нити о његовом раду, то су учинили компетентнији од мене. Прошетаћемо се у мисли стазама нашег детињства где кроз модру матлу дима не-вентилираних локала, у бледој светлости електричних сијалица искрсавају лица и слике, оживе речи и лепе, веселе, кад-кад и тужне успомене нашег заједничког живљења за тих 470 седница што чини око 1650 сати

*) В. Бранко Петровић: О постанку Ротарм клуба у Новом Саду.

проведених за овом белом трпезом, украшеном ротарским точком и шареним заставама блиских и далеких народа...

Информисани о најпотребнијем од стране Воје Кујунџића на оснивачкој скупштини, управо нас је Бранко — за кога смо сви рол-кол дознали да је берзанство — извео на прави ротарски пут под епидом покојног Геде Дунђерског. Он је извео и нашу организацију и важи још и данас као стручњак за конструкцију. Кук де Бимиг, свечаност инаугурације у смокинзима са поворима Нике Мрвоша и Владе, ко би то заборавио! — То је била наша штурм унд дранг периода, назвао бих је зурковићанском епохом, када су нам сметали тамбураши (тамбурашице нам сигурно не би сметале!); када нам је Ђура Трифковић говорио о кинеској лирици и трансфузији крви, покојни Тоша Јовановић био благајник, а Мирко Балугџић дао резиме сваке дискусије, како бисмо је боље схватили, разумели и запамтили. Било је то оно старо добро време чартера на Палићу, путовања и посета. Склапали смо познанства и пријатељства, важио сам као тенцер, долазили су нам гости и одушевила нас је све Вирџинија Потер, љупка сестра нашег пријатеља Саше Потера. Тада се многи решили да напусте лулу, Вардар и трабуко да би прешли на вирџиније...

Ово златно доба када је новорођенче било здраво и напредно, завршило се тридесет прве године променом управе. У то време нам се вратио Влада из Хага и покојни Геда из Беча са конвенције... После дугих ферија, посвећених »доброј вољи, међусобном зближавању и другарству« — све то без записника и у тако званом невезаном разговору, нашим седницама је председавао Брања, а ја сам бележио записнике (од којих два фале). У то доба смо у гробној тишини гутали нашу душевну храну, посланице апостола Еде... и примали ургенције месечних извештаја. Али с обзиром на скромност Брањину и моју дозволите да пређемо ћутке преко тог богатог периода наше повести, не тражећи ни од других никакве похвале...

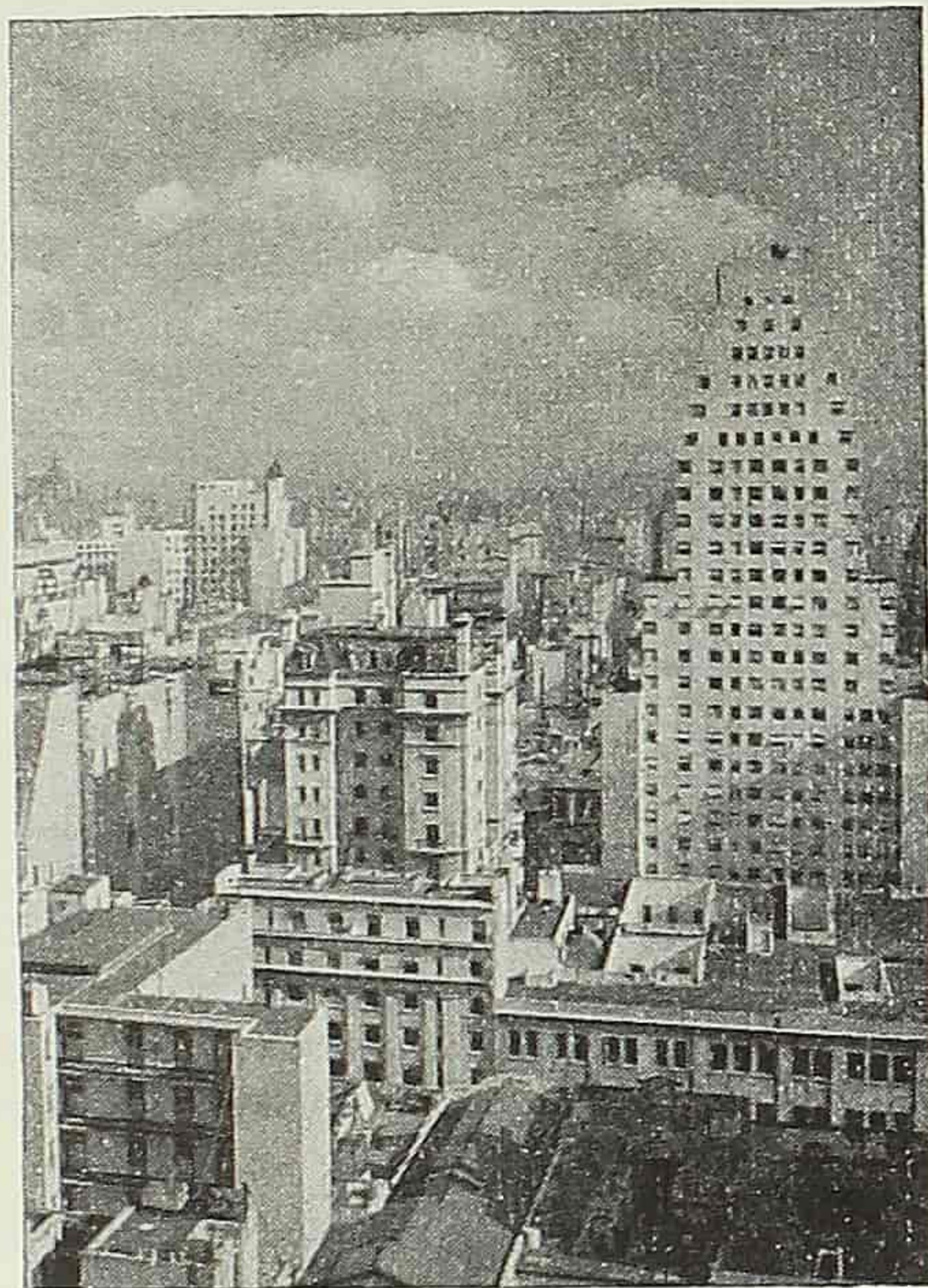
За претседничким столом Брању је заменила седа глава Ђуре Трифковића. Био је строг, желео је да реорганизује друштво које је добротом претходне управе било прилично разуларено. Помагач му је био велики пропагатор есперанта и песник — шеф полиције Милоје Коча... Чланство се помало мења. Као у неком возу који путује дуго и далеко, долазе путници, седе, па излазе, улазе други, неки загревају клупу дуже, неки краће, а има и таквих који седе у купеу и путују још од исходишта...

Тако је било и код нас. Неки су нас напустили, дошли нови: Милан Секулић, Пајица Стеван Ђурић и други, и једном смо се тргли на рол-колу: Јулије Крајачевић, трговина угља, разлегло се громко и одјекнуло у сали. Боже мој, и тај рол-кол, каква је то била сензација, радовали смо се као деца: неки су срамежљиво и тихо изговарали своје име и једва се дизали са столице, а неки су чекали да у сали настане тајац да би им се име и презиме урезало у сећање свих присутних...

И сељакали смо се. Пошто су нас тамбураши приморали да напустимо Бели брод, прешли смо били у тврђаву овдашњег немства, да бисмо се доцније за три хиљаде динара нашли у једној узаној соби на првом спрату хотела Краљиве Марије. Ту нам је Живорад био претседатељ, Стеван Ђурић главни оратор, а Гаја секретар. Добро се се

ћам оног ђимњака централног грејања који је кроз усијане зидове распростирао неиздржну жару. Тада је на свакој седници поднет реферат о звању и основан је 77 Дистрикт у Сарајеву.

На велику радост Милана Манојловића (електрикал енд пауер сервис) и Љубе Милошевића (трговинска настава) лети смо се састајали у Парк хотелу, често напољу усред зеленила где се палио оподелдок да се растерају комарци. Ту је изабран за претседника Стеван Ђирић, а за потпретседника Бранко Петровић. У то доба је приређен наш 250 јубиларни састанак једне мајске вечери на Иришком венцу и диван пут Карађорђем у Венецију.

Buenos Aires

После дутог лутања из локала у локал најзад смо се окрасили у Лојду под управом Владе Белајчића. Символичном ћутању пре вечере (које некако коинцидира са уласком келнера и које је претило да се претвори у неми поздрав супи), Брат Влада је својим уводним речима дао нови смисао, Одбори раде, реферат за рефератом, дневни радови су кондензирани, Паја (мушка мода) био нестрпљив после једанаест сати, а Браћа већ четврти пут нестаје иза тешке црвене завесе да би се убрзо поново појавио. Све функционише, не може бити боље, Гаја је запослен и цео његов апарат. Сви памтимо владу Владе, то је било наше Периклово доба, крунисано дистрикном конференцијом у Дубровнику и избором Владе за гувернера...

Код нас га је заменио Милан са енергичним ударцем чекића и појављује се наш вредни Мирко на положају секретара. У присутности презумптивне кумчади и великог аудиторија слушали смо Владине приче о далеком путу преко океана, постали смо центар дистрикта. Југословенски ротар се штампа код Арсе, почиње тако звана кумовска

активност. После дугих мука рађа се клуб у Сомбору и оснивају клубови у Старом Бечеју и Великој Кикинди.

Бранко чије се кронично секретарство претворило у кронично потпретседништво, добија најзад власт у своје руке. Треба да признамо, био је јако толерантан и либералан, живио је сваки по вољи, »ледис најтови« су на дневном реду, воли наш Бранко да буде окружен прекрасним венчићем наших љупких сестара...

И његовом царству дође крај. Чекић, симбол власти, узима у руке вредни Милан Секулић чије дивне речи о Херману Венделу, студиозно предавање правог ерудита о Мађарској, нећемо заборавити. Његове уводне речи откривају велику љубав за наш покрет, за наше ротарство у које смо ступили ево већ десет пуних година...

За минулих десет година сви смо се трудили да вршимо часно наше дужности у клубу и у звању, трудили смо се да у наш рад унесемо што мање себичности и што више љубави, јер се без љубави не гради ништа на свету. За тих десет година научили смо много, дали смо више него што бисмо дали да нисмо били овде, служили смо, сваки на свом месту, нашој породици, нашим пријатељима, нашој општини и домовини, утрвене су многе сузе и многи гладни су нахрањени.

Ротарство није небеско, оно су основали грађани, пословни људи за људе од посла. Оно не поставља циљеве ван домашаја наших способности и снага. Треба стварати пријатељства и ширити круг пријатеља да бисмо имали прилике да служимо. У ротарству пријатељство није циљ, пријатељство и љубав су сретства да бисмо дошли до циља Служења. И сада под мудрог управом брата Милоша, па и касније служимо, драга браћо, одано у пријатељској сарадњи. Мала значка са своја 24 зупца нека нас потсећа у сва 24 часа дана да смо чланови заједнице која се ставила у службу службењу. И наша је жарка жеља да, када после десет година окупљени опет, ако Бог, да овако млади као данас, станемо полагаати рачуна о нашем раду, будемо још задовољнији, још веселији и срећнији, јер је највеће задовољство и највећа радост она коју другоме чинимо.

Архитект ЂОРЂЕ ТАБАКОВИЋ.

Pernambuco

PRESKRBA JUGOSLAVIJE S TEKSTILNIMI SUROVINAMI

Dr. ing. Franjo Kočevar R. klub Kranj.

Vprašanje preskrbe Jugoslavije s tekstilnimi surovinami postaja v najnovejšem času posebno aktualno. Vsako leto uvaža Jugoslavija iz inozemstva približno 53.000 ton tekstilij v vrednosti nad 1.400 milijonov dinarjev. Največ uvažamo bombaža in bombažnih izdelkov in sicer nad 33.000 ton v vrednosti ca. 800 milijonov dinarjev. Od te količine odpada ca. 16.000 ton na surov bombaž, 14.000 ton na bombažno prejo in nekaj nad 3.000 ton na tkanine in pletenine. Vseh statev za bombaž imamo v državi okrog 11.000, vseh vreten 160.000. Iz tega sledi, da imamo v državi premalo predilnic za bombaž. Na drugi strani si moramo resno prizadevati, da se čim preje osamosvojimo od uvoza tekstilnih surovin, posebno od uvoza bombaža.

Povedati hočem, kaj smo v tem oziru doslej storili in kaj bi še mogli ukreniti. Z Uredbo o obveznem odkupu domačega bombaža z dne 9. septembra 1936 se je skušala povečati domača produkcija bombaža. Povprečna letna produkcija 400 ton se je leta 1937 povečala na 800 ton bombaža. Z bombažem je bilo posejanih 3.500 ha, predvsem v Vardarski banovini. Domača produkcija krije torej komaj 4% potrebe domačih predilnic po bombažu. Domač bombaž po kakovosti odgovarja severno-ameriški. Bombaž je bel in čist. Dolžina vlakna znaša $7/8$ do $1\ 1/8$ angl. palca, t. j. povprečno 25 do 26 mm. Prede se lahko do angl. številke 30, izbrane vrste celo do št. 36. Vršijo se poskusi za izboljšanje kakovosti, uvedbo novih vrst in razširjenje kulture bombaža. V najboljšem slučaju bi mogli z domačo produkcijo kriti 50% domače potrebe bombaža. Ostalo količino bo treba kriti z nadomestnimi vlakninami. Kot najprimernejše nadomestno vlaknino za bombaž je treba omeniti kotonizirano koprivo, ki bi jo mogli gojiti v velikih množinah v gajih ob Donavi, Dravi, Tisi in Savi.

Kopriva je v pretekli svetovni vojni po krivici prišla ob dober sloves, ker so se pod njenim imenom prodajale najrazličnejše prepredene vlaknine itd., medtem ko se je kopriva uporabljala za najfinejše oficirsko perilo. Vlakno koprive je dolgo 30 do 40 mm, široko 13 do 39 mikronov, ima lep lesk ter je zelo trpežno. Prede se lahko po načinu bombaža, lanu ali konoplje. Kopriva je večletna rastlina, ki vsebuje 6% vlaken. Pri trenju odpadli les je uporaben za gorivo, listi, ko vsebujejo mnogo škroba, kot krma za živino, seme vsebuje 25% olja.

Kot nadomestilo za bombaž bi mogli dalje uporabljati kotonizirano konopljo. Konoplje pridelamo letno ca. 38.000 ton. Cena kotonizirane konoplje je približno za 100% večja od cene bombaža. Trdnost je večja, prožnost manjša, kakor pri bombažu. Kotonizirano konopljo bi mogli mešati med bombaž ali narezano umetno svilo. Za kulturo konoplje bi se mogli in morali izkoristiti predsvem manj produktivni, močvirnati predeli države.

Najhitrejške bi lahko nadomestili del bombaža in volne z narezano umetno svilo ali celulozno volno. Surovin za izdelavo viskozne umetne svile imamo v Jugoslaviji dovolj. Žal še danes nimamo tvornice za izdelavo umetne svile, čeprav so bili že zdavnaj dani vsi predpogoji za racionalno obratovanje take tovarne. Leta 1935 se je uvozilo v Jugoslavijo 2.273 ton umetno-svilne preje v vrednosti nad 94 milijonov dinarjev. Letna vrednost vseh uvoženih umetno-svilenih izdelkov znaša ca. 160 milijonov dinarjev. Pozneje se je uvoz umetne svile še znatno povečal, posebno v najnovejšem času, ko so mnoge naše predilnice prisiljene nadomeščati del bombaža z uvoženo narezano umetno svilo. Iz narodno-gospodarskih in narodno-obrambnih ozirrov je neobhodno potrebno, da se v Jugoslaviji čim preje osnuje tvornica za izdelavo umetne svile.

Lanu pridelamo letno nekaj nad 10.000 ton. Domač lan predemo lahko do številke 40. Večinom se rosi ter je neenakomerno, navadno preveč goden. S posojanjem najprimernejšega semena, z zajamčeno višjo odkupno ceno ter zgradbo umetnih močilnic bi mogli znatno povečati produkcijo in zboljšati kakovost domačega lanu.

Najbolj se mi zdi škoda onih 45 milijonov dinarjev, katere izda Jugoslavija vsako leto za uvoz jute. Vas ta denar bi lahko ostal doma ter oplajal domače narodno gospodarstvo. Pri nas sicer juta ne uspeva, vendar imamo doma dovolj zelo primernih nadomestkov. V Nemčiji so del jute nadomestili z našo konopljo. V neki tvornici jute v Bremenu sem videl, da so dodajali juti zeleno, negodeno konopneno ličje iz Dunavske banovine. Mi bi lahko takoj vso juto nadomestili s slabšimi vrstami konoplje. Kljub višji ceni zaradi večje trpežnosti konzument ne bi trpel škode, denar pa bi vendar ostal doma. Ako bi glavni konzumenti vreč iz jute, n. pr. monopolska uprava predpisali, da morajo biti vreče izdelane iz surovin domačega izvora, bi tekstilna industrija kmalu našla še cenejša nadomestila, ki so juti vsaj ednako vredni.

Morfološko je juti najbolj slično vlakno osleza (*hibiscus*), ki zelo dobro uspeva v sunčnastih, močvirnatih predelih banovine Hrvatske.

Zelo primerno nadomestilo za juto je žukovina (žukva, brnistra, metličevje, *spartium junceum*), ki je tipična rastlina našega dalmatinskega krasa. Rumeno cvetoča skromna leguminoza, ki asimilira zračni kisik, raste v obliki grmičevja na skalnatem terenu ob dalmatinski obali, posebno v Boki Kotorski ter v okolici Splita in Šibenika. Požene globoke korenine ter najbolje pripravlja skalnati dalmatinski Kras za sledečo pogozditev. Poskusi, ki sem jih izvršil na Drž. tekstilni šoli v Kranju so pokazali, da ima preja, izdelana iz nekultivirane žukovine, približno enako trdnost in večjo razteznost, kakor enako debela preja iz jute. Z obrezovanjem grmičevja bi se kakovost prediva iz šib žukovine znatno zboljšala.

Pripominjam, da je mogoče za izdelavo prediva za vrečevino izkoristiti tudi vrbove šibe in hmelj.

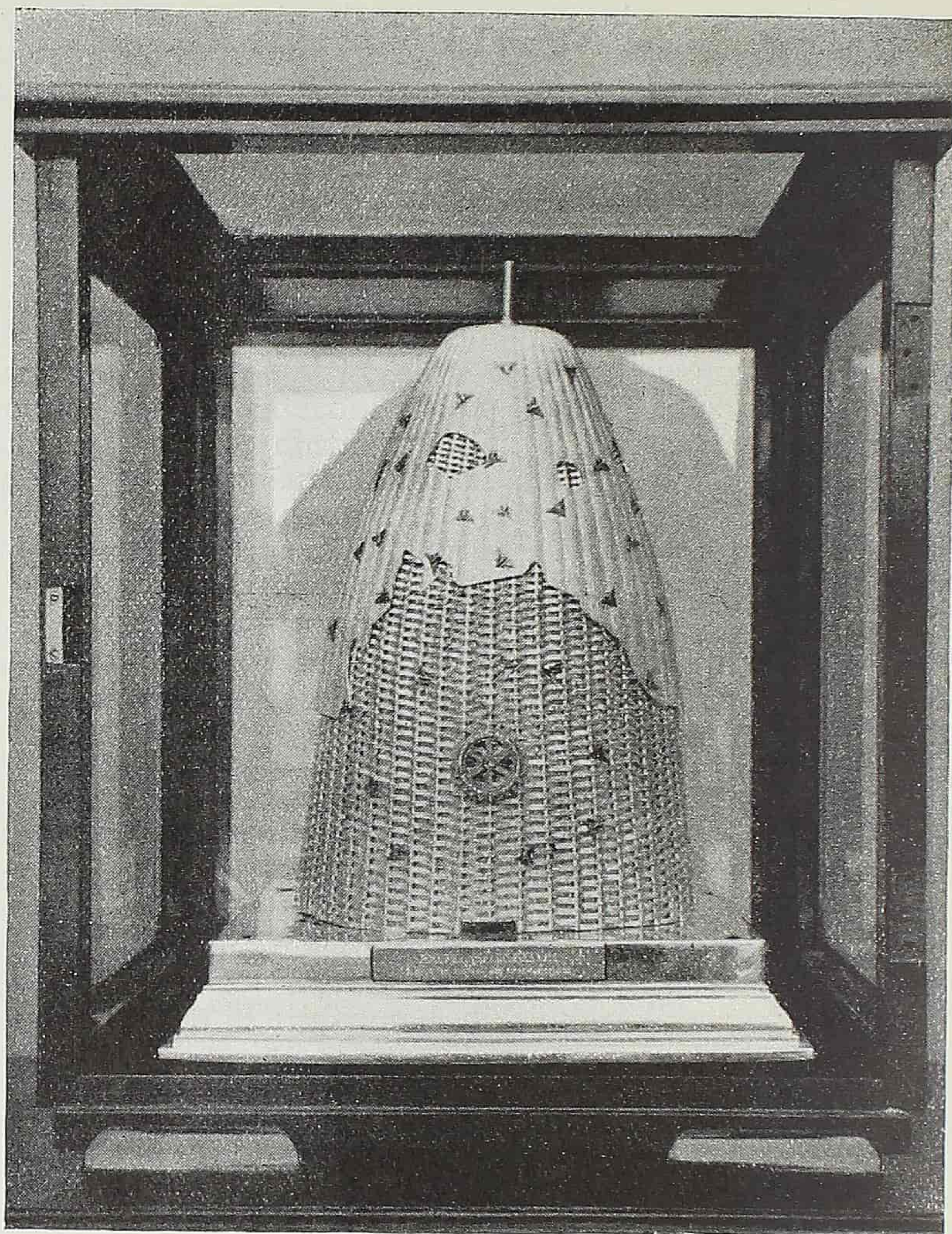
Vprašanje proizvodnje naravne svile ni važno toliko iz narodno-obrambenih, kakor iz narodno-gospodarskih ozirrov. Leta 1934 smo n. pr. uvozili 16 ton preje iz naravne svile v vrednosti 3.900.000 dinarjev, medtem ko smo tedaj proizvedli 151 ton svilenih kokonov. Produkcija je bila zelo majhna, če pomislimo, da je znašala še leta 1039 1.272,3 tone, pred vojno pa na istem teritoriju 2.500 ton svilenih kokonov. Naše svilarstvo, ki je bilo doslej drž. monopol ali koncesija privatnih podjetij, je bilo vse-skozi pasivno in zaradi diktiranih nizkih odkupnih cen kokonov za producenta nerentabilno. Pomisliti je treba, da doma se dolgo ne bomo mogli konzimirati vse svile, ki bi jo lahko producirali. Forsirati je treba izvoz naravne svile v inozemstvo, kar bo mogoče le tedaj, če bodo tvornica svile v privatnih rokah. Upajmo, da bo novo-osnovana Privilegirana delniška družba drž. tvornic svile, ki je bila pred kratkim ustanovljena z novo Uredbo o svilarstvu krenila na nova pota tako, da bo prinašalo naše svilarstvo odslej državi posredne in neposredne koristi.

Po številu ovc je Jugoslavija v Evropi na osmem, po kakovosti volne pa skoraj na poslednjem mestu. Približno 9 milijonov ovc daje letno nad 15.000 ton mešane volne, ki se uporabi večinoma v domači obrti za izdelavo preprog, grobega sukna, odej in pletenin. Le približno 10% porabi domača industrija, do 5% se jo izvozi. Na drugi strani letno uvažamo ca. 5.500 ton volne v vrednosti 350 milijonov dinarjev, predvsem iz Avstralije in Južne Amerike. Kljub temu, da bi mogli z ozirom na velikost pašnikov povečati število ovc za 50%, ne bomo mogli nadomestiti uvožene volne z domačo, dokler se ne zboljša njena kakovost. Za enkrat gojimo ca. 90% pramenk, 6% cigaja ovc, 1% solčavsko-jezerske ovce in nekaj merink karakulskih, hampshire in drugih ovc (predvsem na veleposestvih). S smotrenim selekcioniranjem in križanjem bomo sčasoma pri enakem številu ovc lahko pridelali mnogo večjo količino volne. Ako bomo število ovc povečali do skrajne množnosti, bomo z zboljšano domačo volno lahko krili mnogo potreb domače tekstilne industrije. Razumljivo je, da bo v Beogradu ustanovljeni Institut za volno imel še mnogo dela, predno bodo doseženi vidni uspehi. Dotelej si bomo morali pomagati na enak način kakor Nemčija pri svoji Wollstri, t. j. z mešanjem celulozne volne ovčji volni.

Z Lanitalom, t. j. umetno volno iz kazeina si zaradi njenih lastnosti, predvsem zaradi majhne trdnosti zaenkrat ne bomo mnogo pomagali.

Ponovno povdarjam nujno potrebo, da se v državi zgradi čim preje tvornica za izdelavo umetne svile, makar sem opozarjal že pred leti s članki v strokovnih časopisih in s predavanji.

Iskreno želim, da bi zavladal na svetu prav kmalu trajen mir, ki bo omogočil človeštvu nemoten kulturni in gospodarski razvoj ter pravično udeležbo vseh narodov do naravnih dobrin. Vendar sem mnenja, da je dolžnost vsakega naroda, da predvsem izkoristi one naravne dobrine in surovine, ki jih ima doma na razpolago. V Jugoslaviji nas čaka v tem oziru tudi v miru še mnogo dela.

KOŠNICA-TROFEJA ZA NAJBOLJU FREKVENCIJU U NAŠEM DISTRIKTU

Prva trofeja za najbolju frekvenciju bio je poklon Rotary-kluba Zagreb. — Pošto je već nekoliko godina ovu nagradu uzastopce dobivao Rotary klub Vukovar, to je prva trofeja (košnica) pripala definitivno Rotary klubu Vukovar. — Za dalje nagradjivanje podario je Rotary klub Vukovar novu srebrnu košnicu. (Vidi slika.) — Kako je Rotary klub Vukovar odnio i u rotarskoj godini 1937/38 pobjedu, zamolio je na distriktnoj konferenciji u Beogradu, pošto ne želi da zasada uzima svoj rodjeni poklon, da ga Rotary klub Zagreb, kao inicijator ove nagrade, uzme do iduće distriktne konferencije na čuvanje. — Na ovogodišnjoj distriktnoj konferenciji na Bledu dobio je ovu košnicu kao nagradu za najbolju frekvenciju Rotary klub Karlovac. — Tako je Rotary klub Karlovac dobio Rosanoff pokal i našu košnicu. Čestitamo i želimo da se i ostali klubovi ugledaju u ovaj rijetko lijep primjer!

JUŽNA AMERIKA*

Gjuro Ružić, R. C. Sušak

Kad je god. 1492 Cristoforo Colombo, iskrcavši se na Bahama otocima, otkrio Ameriku, mislio je da je otkrio zapadnu Indiju. To je i razlogom da su urođenike Amerike prozvali Indijancima.

Tada su u srednjoj i južnoj Americi postojale dvije stare kulture, i to oko današnjeg Meksika grupiralo se carstvo Azteka, a na južno-američkom kontinentu carstvo Inka. Još se i danas nailazi na ostatke velike kulture Azteka i Inka. Njihovi hramovi pretstavljali su čudo građevne umjetnosti.

Kult Azteka bio je okrutan. Žrtva bogovima sastojala se iz čovječjeg srca koje se je iz živog tijela vadilo.

Središte carstva Inka bilo je na teritoriju današnjeg Perua, a to se je carstvo prostiralo uzduž Anda od Quita na sjeveru do Aucasmaye na jugu, te je stajalo pod jednim vladarom koji je bio zamjenik boga sunca. Režim Inka bio je blag i mudar. Inka-carstvo brojilo je 10 miliona podanika, a narod je bio visoko kulturnan i s tolikim strahopočitanjem odan Inki da su njegove zakone smatrali zapovijedima Božjim. U Inka-carstvu vladalo je veliko blagostanje, a organizacija države bila je savršeno provedena. Individualna sloboda nije postojala. Život svakog pojedinog podanika bio je upravljn od Inke ili njegovih činovnika, od rođenja pa do smrti. Svaki pojedinac morao se je posvetiti onome zvanju koje mu je bilo određeno; isto tako i mjesto prebivanja nije mogao nitko sam sebi izabrati. Ženu mu je birala država, zemljište za obrađivanje bilo mu je doznačeno, a plod svojega rada imao je predati bez otštete državi od koje je dobivao hranu i odjeću.

U svim ostalim krajevima Južne Amerike, i to istočno od Anda, vladale su vrlo primitivne prilike. Ovi krajevi bili su nastanjeni divljim indijanskim plemenima.

Nakon smrti Kolumbove (1506), i to god 1510 došli su Španjolci na južno-američki kontinent u blizini današnje Kartagene u Kolumbiji, ali su bili od urođenika protjerani. Istom g. 1519 osvojili su Španjolci grad Panamu na Tihom Oceanu. God. 1533 osvojio je Francesco Pizzaro bez većeg otpora Inka-zemlju i ušao u glavni grad Inka Cuzco. Na taj način je jedina velika urođenička politička organizacija došla pod vlast Europejaca.

God. 1500 otkrio je Portugalac Cabral Braziliju.

God. 1535 osnovao je Francesco Pizzaro grad Limu koja je postala rezidencijom potkralja i glavnim gradom cijelog španjolskog južno-američkog kolonijalnog carstva.

Španija i Portugal podijelili su između sebe posebnim ugovorom interesne sfere u južnoj Americi, tako da je današnja Brazilija pripala Portugalskoj, a svi ostali dijelovi kontinenta Španjolskoj.

*) Predavanje održano u Sušačkom rotarskom klubu iza povratka s puta po Južnoj Americi.

Nakon osvojenja većeg dijela Južne Amerike po Španjalcima i Portugalcima započeo je strašan režim okrutnosti prema urođenicima, kao da ih se je htjelo potpuno istrijebiti. Protiv ovih strahota ustali su sa uspjehom najenergičnije svećenici na čelu sa domini kancem Las Casasa koji je kasnije postao biskup Meksika. Prema mišljenju Las Casas-a ubijeno je tada u god. 1542 u Južnoj Americi 15 milijuna urođenika.

Sada je nastupila era trgovine robova. Obzirom na velike radove koji su bili potrebni za iskorišćavanje ogromnih prirodnih bogastva, naročito ruda, zlata i srebra, trebalo je znatnih radnih snaga. Kako za taj posao nije bilo dosta Indijanaca, kojih je strahovito mnogo poubijano, a jedan dio je opet pobjegao u unutrašnjost, bili su kolonizatori prisiljeni dovoditi crnce kao robove, i to u glavnom u Braziliju.)

Osvajanjem Južne Amerike otvorilo se je katoličkoj crkvi široko polje rada i posljedica toga bio je dolazak velikog broja svećenika i raznih crkvenih redova.

Najvažniji faktor u izgradnji kolonija Južne Amerike bila je crkva, a pioniri kulture i organizacije bili su u prvom redu Isusovci, onda Franjevci i Augustinci dok su civilne vlasti potpuno zatajile. Prvi jaki uticaj crkve nakon osvojenja kontinenta došao je do izražaja kada se je zauzimanjem crkve prestalo s ubijanjem urođenika. Urođenike su počeli krstiti, a s vremenom su došle u običaj i ženidbe bijelaca sa indijankama.

Svećenici su sa najvećom požrtvovnošću propovijedali među Indijancima katoličku vjeru i zalazili u najzabitnija mjesta za koji posao je trebalo velike odvažnosti i otpornosti. I oni su svoj zadatak sjajno izvršili. Ali ne samo to, već su oni uza taj svoj rad i na naučnom polju mnogo radili, te danas ima Europa da zahvali samo ovim misionarima za sve ono što se zna o prošlosti Južne Amerike i Indijanaca prije dolaska bijelaca.

U 17 stoljeću doprli su Isusovci čak i u divlji kraj Chaco-a, a U Chile uspjelo je misijama doprijeti među divlje Araukance, kamo nisu dotada mogli prodrijeti ni španjolski osvajači oružjem, unatoč mnogih pokušaja. Rad crkve bio je ogroman i mnogostran. Ne samo da su svećenici sa velikim uspjehom preveli Indijance na kršćansku vjeru, već je crkva podizala škole i imala najjači uticaj na odgoj pučanstva. U svim predjelima osnivali su Isusovci i Franjevci misije, pa osim širenja kršćanske vjere i prosvjete, oni su Indijance opskrbljivali kućnim životinjama, alatom, učili ih poljoprivrednim radovima te liječenju i njegovanju bolesnika.

Od svih redova najvažniju ulogu igrali su Isusovci koji su g. 1609 počeli raditi među divljim Guaranyama, gdje su nastale »redukcije« Isusovaca, a na teritoriju današnjeg Paragvaya osnovali su svoju t. zv. »Isusovačku državu Paraguay«, potpuno neodvisnu od civilne vlasti. Uspjeli su predobiti povjerenje i najdivljijih indijanskih plemena i zaobilazno n. pr. putem muzike, te su sa pjesmom, svirkom, plesom i raznim igrama naučili divlje Guarany-e raditi. Njihovo upravljanje državom bilo je organizovano po uzoru Inka, i to: opća dužnost rada, nepostojanje privatnog vlasništva i svaki je morao raditi za zajednicu. Misionari

su naučili Indijance urarski, štamparski, rezbarski i još mnogi drugi obrt, te se još i danas u crkvama Paragvaya nailazi na prekrasne rezbarske radove Indijanaca. Naročito su Isusovci u svojoj državi kod Indijanaca razvili smisao za poljoprivredu, podižući farme, velike voćnjake i povrtnjake, a sve je pripadalo zajednici, te bilo upravljano od samih Indijanaca pod nadzorom Isusovaca.

Ova isusovačka država koja je krasno cvala i napredovala i koja je uzorom mogla poslužiti kolonistima, izazvala je radi svojeg velikog prosperiteta zavist kolonista ostalih krajeva. Sa strane kolonista počele su se dizati tužbe španjolskoj vladi protiv isusovačke države, da se Jezuiti obogaćuju, da su lukavi trgovci, da su uzeli monopol na Yerba Matè (paragvayanski čaj) i sl. Na taj način uspjeli su kolonisti da je španjolska vlada, kad je isusovački red bio ukinut u Španjolskoj, protjerala god. 1767 Isusovce sa područja Paragvaya. Posljedica toga je bila, da su nađošli kolonisti i upravne vlasti sva ova napredna i cvjetna područja opljačkali, stanovništvo se je razbježalo, a cijeli kraj postao je opet potpuna pustoš.

Već pod konac 16 stoljeća bilo je u španjolskoj Americi 6 nadbiskupa i sve do u predvečerje borba za samostalnost crkva je vladala cjelokupnim kulturnim životom Južne Amerike. Sve do 18 vijeka prosvjeta je bila potpuno u rukama crkvenih redova, a dvije najstarije univerze Južne Amerike u Limi i Kordobi osnovali su redovnici.

Španjolska se nije pokazala dobrim kolonizatorom. Cijela njezina kolonijalna politika sastojala se je samo u tome da se sve iz Novog Svijeta samo iscrpi, da se stvore sredstva za jačanje položaja Španjolske kao velesile. Španjolska nije razumjela da veliko prirodno bogatstvo svojih kolonija iskoristi jednako u korist svoju, kao i u korist svojih kolonija, već ih je smatrala jedino vrelom iskorišćavanja. Krasne radove od zlata Azteka i Inka koji su imali osim materijalne i neprocjenjivu umjetničku vrijednost, odvezli su Španjolci u Europi ne radi njihove umjetničke vrijednosti, već su ove krasne radove topili i kovali novac.

Ovako loši kolonijalni sistem i pogrješna politika matice zemlje prema svojim kolonijama i kolonistima dovela je prirodno pod konac 18 stoljeća do težnje za samostalnošću i otcjepljenjem španjolskih kolonija Južne Amerike.

Revolucionarni pokret počeo se je polako širiti u cijeloj južnoj Americi. Započeo je traženjem da se veća briga posveti odgoju naroda, budući da je samo jedan mali dio pučanstva znao čitati i pisati; zatim se je tražila neodvisnost sudaca, uklanjanje kolonijalnog feudalizma i monopola na produkciju i trgovinu te konačno ukidanje ropstva i plemstva. Revolucionarni pokret bio je k tome dobio potstreka događajima u Evropi kad je Napoleon upao u Španjolsku.

Ratovi za oslobođenje trajali su punih 14 godina od 1810 do 1824 godine. Najznamenitiji vođe revolucionarnog pokreta bili su na sjeveru Bolívar, a na jugu San Martin.

God. 1811 Venezuela se prva proklamovala samostalnom i

neodvisnom državom i pozvala ostalu Južnu Ameriku da slijedi njezin primjer. Međutim su u Venezueli španjolske čete pobijedile revolucionarce, Bolívar je doživio teški poraz i pobjegao u zapadnu Indiju. God. 1816 španjolski General Morillo uspio je ponovno osvojiti cijeli sjeverozapad, tako da se je revolucionarni pokret za oslobođenje podržavao sada samo u Rio de la Plata, Paraguay i Banda Oriental (sadašnji Uruguay). Sada je izgledalo da će uspjesi španjolske vojske na sjeveru skoro dovesti do sloma revolucionarnog pokreta na jugu, ali desilo se baš obratno. Reakcionarna politika Ferdinanda španjolskog, te okrutne metode generala Morilla doveli su do toga da su i oni kolonisti koji su se do tada zalagali za krunu, prišli revolucionarnom pokretu i gledali u potpunoj samostalnosti španjolske Južne Amerike cilj revolucije.

Povratkom Bolívara 1817 god. iz zapadne Indije, kamo je pobjegao nakon poraza u Venezueli, počeo se je revolucionarni pokret širiti još snažnije nego prije. San Martín operisao je u Argentini i Chile-a i zauzeo je glavni grad Perua, a Bolívar je redom svladao španjolske čete u Venezueli, Kolumbiji, Ekuadoru, Boliviji i zapadnom Peru-u.

Vladine čete su od godine do godine doživljavale poraz za porazom, i tako su pojedini upravni teritoriji španjolskih kolonija redom proklamovali svoju samostalnost i formirali se u samostalne republike.

Oslobodilački ratovi trajali su sve do 1824, kada su i posljednje španjolske čete u predjelu Audiencia Charcas (sadašnja Bolivija) potučene.

God. 1826 na bivšem španjolskom južnoameričkom teritoriju bilo je osnovano 6 samostalnih republika, i to: Peru, Bolivija, Kolumbija, Chile, La Plata (sada Argentina) i Paraguay, dok su se u god. 1830 formirale još tri nove samostalne republike, i to: Venezuela, Ekuador i Uruguay. Republika Uruguay nastala je kao »Pufferstaat« između Brazilije i Argentine, koje su za teritorij Uruguaya ratovala od g. 1814 do 1827, te u kojem ratu je Argentina pobijedila Braziliju.

Dok je formiranje nekih republika išlo dosta lako, to je formiranje republike Argentine, Uruguaya i Paraguaya iziskivalo mnogo poteškoća i borbi. Određivanje granica između pojedinih republika trajalo je kroz cijelo 19 stoljeće, ali još i danas granice između pojedinih republika nisu točno utvrđene.

Ali borba za samostalnost bila je znatno lakši posao nego organizovanje ovih novih država kao sređenih država sa samostalnom upravom.

Kad su ratovi protiv Španjolske dovršeni, nalazili su se u pojedinim provincijskim gradovima pobjedonosni generali sa svojim četama, žarki patrioti, ali obično slabo obrazovani ljudi, bez smisla za sređenu naprednu upravu i koji nisu bili skloni da se podvrgnu jednoj centralnoj civilnoj upravi. Zato se često rat nastavljao, ali sada među generalima iste republike u međusobnom obračunavanju za buduće vodstvo države. S toga razloga su najveći patrioti onoga doba zagovarali da se u novim repu-

blikama uvede monarhijska forma države koja bi jedina bila u stanju ovakove fatalne posljedice revolucije ukloniti.

I zato opažamo da je konsolidovanje unutarnjih političkih prilika iziskivalo kod svih ovih država do najnovijeg doba teške unutarnje političke borbe i revolucije koje su postale skoro normalnom pojavom. Najviše unutrašnjih perturbacija doživljale su nove republike na sjeveru i sjeverozapadu Južne Amerike. Tako je n. pr. u prošlom stoljeću Venezuela prošla 52 revolucije, Kolumbija 27, a Bolivija preko 60 revolucija.

Ako se uzme u obzir da su sve mlade države na brzu ruku formirane, bez točno određenih granica, i kada se još ona silna bogatstva pojedinih predjela nisu poznavala, onda se zaista možemo čuditi, kako je razmjerno malo internacionalnih zapletaja bilo između pojedinih država Južne Amerike, jer, osim krvavog paraguayskog rata, svi su ratovi razmjerno sa malo žrtava svršavali.

Povijest Brazilije razlikuje se bitno od povijesti Španjolske Amerike. Od država ostale Južne Amerike razlikovala se je svojom veličinom, portugalskom kulturom, monarhijskom formom države i blagim revolucijama.

Povijest Brazilije kao neodvisne države počinje g. 1808 dolaskom portugalske dinastije u Rio de Janeiro. Sedam godina kasnije proklamovao je Joao VI. koloniju kraljevinom Brazilijom sa istim ustavom kao što ga je imao Portugal. God. 1821 vraća se João VI u Portugal i imenuje svoga sina Pedra regentom Brazilije.

Pošto je nova vlada u Portugalu htjela ukinuti samostalnost Brazilije i opet je pretvoriti u koloniju, naišla je na jaku opoziciju, kojoj se i regent Pedro priključio te godine 1822 proklamovao potpunu samostalnost Brazilije, primivši carsku krunu koju mu je gradsko vijeće Rio de Janeira ponudilo. Portugalci su poduzeli iza toga još jedan slabi pokušaj da u Braziliji opet preuzmu vlast u svoje ruke, ali su koncem 1823 bili gotovo već iz cijele zemlje istjerani. Poradi unutarnjih i vanjskih zapletaja Pedro I. abdicirao je g. 1831, a naslijedio ga je njegov sin Pedro II, koji je, nakon što je proglašen punoljetnim, vladao od 1840 do 1889. Njegova vladavina je najsretnija era u povijesti Brazilije, i u toj eri ona je doživjela svoj najjači porast. God. 1889 prošla je Brazilija mirnu revoluciju koja je ukinula monarhiju i proglasila republiku. Pad Pedra II prouzrokovale su razne mjere koje je pod konac svoje vladavine poduzeo. Ukinuo je ropstvo crnaca i zabranio daljnje useljavanje crnaca u Braziliju, što mu je donijelo veliko neprijateljstvo posjednika plantaža. To je bio prvi signal za pad carstva. Nadalje se je sukobio sa crkvom, jer se je usprotivio borbi protiv slobodnih zidara i konačno je i vojska stupila u opoziciju protiv njega, jer je zabranio oficirima miješanje u politiku.

Iako se je prema tradiciji kolonijalnog doba moglo očekivati da će južno-američke države uvesti monarhijsku formu države, jer su njihovi vođe bili uvjereni da nove države nisu još sposobne za demokratski republikanski režim, ipak je primjer sjevero-

američke i francuske revolucije na mase toliko uticao, da su svagdje uveli narodne vlade koje su preuzele svu vlast. Samo joj nisu bile dorasle. Svuda su narodne vladavine potpuno zatajile i stvarao se kaos, a iz njega su redom nicali diktature.

Svi ustavi novih republika stvarani su po uzoru ustava sjevero-američkih država, a karakteristični su po tome, da je prijelaz iz ustavnog stanja u diktaturu veoma jednostavan. Naravno je da šablonski ustavi nisu u svim novim republikama tamošnjim prilikama odgovarali, pa su zato i promjene ustava bile na dnevnom redu. Tako je n. pr. Venezuela od oslobođenja do danas promijenila 15, Bolivija 14, a Ekuador 13 ustava. Karakteristično je da svi ustavi ovih novih republika daju pretsjedniku republike znatno veću moć, nego li je imade pretsjednik sjevero-američkih država, iako su njegove ovlasti gotovo već diktatorske.

Da se uzmogne dobiti približna slika kroz kakove su sve vanjsko-političke poteškoće i zapletaje prošle južno-američke države do svog konačnog sređenja, slijede kronološkim redom važniji vanjsko-politički događaji od svršetka oslobodilačkih ratova pa do danas:

1830 god. rat između Argentine i Brazilije za područje Banda Oriental svršio je porazom Brazilije i formiranjem samostalne republike Uruguay.

1833 Engleska je zauzela Falklandske otoke.

1836 u Peru-u je izbio građanski rat. Bolivija je iskoristila ovu priliku i sa Peruom osnovala dualističku državu. Chile i Argentina uznemireni ovim poremećajem ravnoteže vlasti napali su i pobijedili g. 1839 Boliviju i raskinuli ovu vezu sa Peruom.

1843—1851 Argentina pod pretsjedanjem častoljubivog pretsjednika Rosas-a htjela je ponovno osvojiti Paraguay i Uruguay. Argentinci su upali u Uruguay i počeli opsjedati grad Montevideo koji se je godinama uspješno branio. Kod obrane Montevidea sudjelovao je i Garibaldi sa svojim crvenim košuljama do god. 1848, kada se je vratio u Evropu. Konačno je uspjelo Braziliji da, udružena sa nekim nezadovoljnim argentinskim provincijama te potporom francuskih i engleskih ratnih brodova, potuče Rosas-a i oslobodi republiku Uruguay.

1864—1870 Rat republike Paraguay sa Brazilijom i Argentinom. To je bio najkrvaviji rat u Južnoj Americi koji je doveo do pravog opustošenja male republike Paraguay. Pretsjednik i diktator Paraguaya Lopez znao je izazvati u svojem, inače miroljubivom, narodu strašnu mržnju prema susjedima i slijepu odanost i obožavanje prema sebi. Bez ikakvog stvarnog povoda, a jedino iz slavljaljubivosti i neke grandomanije zaratio je malu republiku Paraguay sa dvije najveće i najjače države Južne Amerike Brazilijom i Argentinom. Ovaj besmisleni i ludi rat trajao je više od pet godina. Paraguayci borili su se očajnim junaštvom. Kakovu je nejednaku i očajnu borbu mala država Paraguay vodila, vidi se po tome što su Paraguayci slali u rat i djecu od 12 godina i sve žene.

- Istom kad je god. 1869 pao glavni grad Paraguaya Asuncion i kad je Lopez sam pao, bio je skršen otpor hrabrih Paraguayaca, čija je hrabrost jedinstvena u svjetskoj historiji. Kakovo je strahovito opustošenje ovaj besmisleni rat proizročio u paraguayskom narodu, dokazuje činjenica da je prije ovog rata iznašao broj stanovništva Paraguaya oko 1,340.000, a poslije rata ostalo je svega 220.000 stanovnika.
- 1878 Istom ove godine, t. j. 7 godina nakon rata Paraguaya sa Argentinom i Brazilijom, povučena je definitivna granica između Argentine i Paraguaya, i to pravorijekom pretsjednika Sjedinjenih Američkih Država.
- 1879—1884 vodio se t. zv. Pacifik-rat između Chile, Bolivije i Perua. Ovaj rat je planuo radi područja salitre na obali Pacifika. Isprva je pusta obala današnjeg sjevernog Chilea, gdje postoje velika nalazišta salitre, pripadala Boliviji. Kada se je upozнала vrijednost salitre, svojatao je Chile južni dio ovog predjela Antofagasta za sebe. God. 1866 sporazumile su se obje države da će ovaj predio zajedno eksploatirati. Bolivija je radi jačeg poslovanja Chilea u salitri htjela Chile izigrati, pa je sklopila s Peru-om tajni savez, a na čilensku salitru, protivno utanačenju, udarila carinu. Chile je odgovorio god. 1878 okupacijom lučkog grada Antofagasta. Bolivija je nato navijestila rat Chileu, a Peru se pridružio Boliviji. Internacionalni koncerni salitre podupirali su Chile, a kako je Chile imao najjaču ratnu mornaricu na Pacifiku Južne Amerike, to je čilenskoj vojsci uspjelo zaposjesti cijelu Bolivijsku i Peruansku obalu, te god. 1881 osvojiti grad Limu. To je dovelo do svršetka rata. Chile je dobio jednu peruansku i jednu bolivijsku obalnu provinciju, i time je Bolivija potpuno izgubila svoj posjed na moru.
- 1898 fiksirane su južne granice između Argentine i Chile glede zapadne Patagonije i Ognjene zemlje.
- 1899—1903 buknuo je građanski rat u Kolumbiji.
- 1903 otcijepila se je provincija Panama od Kolumbije i proglasila se samostalnom republikom.
- 1902 fiksirane su sjeverne granice između Argentine i Chile. Ovaj spor trajao je više godina, i već su se obje države spremale na rat i pripravile velike količine ratnog materijala, kada je pravorijekom engleskog kralja ovo pitanje na zadovoljstvo i jedne i druge države riješeno. Na uspomenu mirnog riješenja ovog spora podignut je na novoj granici u Andama ogroman spomenik »Krist od Anda«.
- 1903 izgladen je spor između Brazilije i Bolivije radi Acre — teritorija na sjeveru, na taj način da je Bolivija svoje pretenzije na taj teritorij prodala za dva miliona funti šterlina.
- 1904—1908 izgladen je spor između Bolivije i Chile radi fiksiranja definitivnih granica.
- 1929 izgladen je konflikt između Chile i Peru-a radi provincije Tacne i Arice. Provinciju Aricu pridržao je Chile, a Tacnu vratio je Peru-u.

1932 započeo je rat između Bolivije i Paragvaya radi Gran Chaco-a, gdje se predmijevalo da ima nalazišta petroleja. Iako je Bolivija koja ima trostruko veće stanovništvo od Paragvaya, imala znatno jaču vojsku, vođenu od generala Kundta, bivšeg njemačkog oficira, ipak nije imala uspjeha, pošto bolivijanski vojnici, rekrutirani gotovo u cijelosti iz visokog gorja Anda, nisu mogli izdržati tropsku i močvarnu klimu Gran Chaca. Zato se desilo da je znatno slabija paragvajska vojska nakon trogodišnjeg rata zaposjela cijeli sporni predjel Gran Chaca. Ali oba protivnika bili su toliko iscrpljeni da su nakon borbe od četiri godine god. 1936 sklopili mir, time da se određivanje granica u Gran Chacu prepusti pravorijeku pretsjednika Sjevero-Američkih država. Istom u god. 1939 određene su definitivno granice u Gran Chacu.

1934 izglađen je spor koji se je povlačio od god. 1922 između Kolumbije i Perua radi granice kod Leticije.

Između Kolumbije i Venezuele granica u provinciji Arauca još nije utvrđena. Jedna i druga republika svojataju ovu provinciju za sebe.

Između Bolivije i Chile odnosi su još uvijek napeti, jer Bolivija stalno pretenduje na izlaz na Tihi Ocean koji joj je izlaz Chile g. 1904 oduzeo.

GEOGRAFIJA

Južna Amerika ima površinu od 18 miliona km², te je gotovo dvostruko tako velika kao Evropa sa 11 miliona km².

Stanovništvo Južne Amerike broji 85 miliona, dok ono u Evropi 520 miliona.

Braziliya i Argentina su dvije daleko najveće države južno-američkog kontinenta. Braziliya imade površinu od 8.5 miliona km² te je velika kao Rusija, Njemačka, Francuska, Španija, Italija, Engleska i Jugoslavija zajedno, a imade stanovnika samo kao Italija t. j. oko 40 miliona.

Argentina ima površinu od 2.8 miliona km², te je velika kao Njemačka, Francuska, Italija, Španjolska, Poljska i Jugoslavija zajedno, a imade manje stanovnika od Jugoslavije t. j. 12.5 miliona.

Južna Amerika karakteristična je po raznolikosti svoje strukture, klime i vegetacije i po velikim kontrastima zime i topline. Radi ovakovih prilika je ne samo vegetacija, već i mogućnost i način života tamošnjih ljudi posvema različan. Zapadna i najsjevernija Južna Amerika u glavnom su bregoviti predjeli, preko kojih se protežu Ande u duljini od 6.400 km sa visovima do 7.000 m, što pretstavlja jedinstvenu strukturu na svijetu. Istočni dio Južne Amerike je u glavnom ravni plato i ravnica.

Dok su se britske kolonije Sjeverne Amerike formirale u Sjedinjene države, raspalo se španjolsko kolonijalno carstvo u niz republika. Jednako kao Sjedinjene države imale su države španjolske Južne Amerike zajedničko porijeklo, zajedničku rasu, kulturu i jezik, što bi sve moglo sačinjavati temelj političkog je-

dinstva. Ali velika rasprostranjenost španjolskog kolonijalnog carstva koje je od sjevera na jug isprekidano od gotovo nepremostivih Kordilliera, bila je ogromna zapreka političkom ujedinjenju Južne Amerike. Da se pak ogromno portuglasko carstvo Brazilija, koja zaprema gotovo polovinu površine cijele Južne Amerike, nije također nakon oslobođenja raspala na više republika, ima se pripisati njenom povoljnom geografskom položaju.

Južna Amerika se sastoji od 10 samostalnih republika. Po veličini površine na prvom je mjestu Brazilija koja zauzima 47% cjelokupne površine južno-američkog kontinenta, sa 45 milijuna stanovnika, a mogla bi prehraniti stanovništvo od 670 milijuna. Na drugo mjesto dolazi Argentina sa 2.8 km² površine i 12.5 milijuna stanovnika, a mogla bi primiti 150 milijuna stanovnika. Onda slijede redom po veličini: Peru, Bolivija, Kolumbija, Venezuela, Chile, Ekuador, Paraguay te konačno Uruguay.

Brazilija, Argentina i Venezuela su federativne države, sve ostale unitarističke. Brazilija se sastoji iz 21 države, a Argentina iz 24 provincije i gouvemmana.

U Braziliji se govori portugalski, u svim ostalim republikama španjolski.

STANOVNIŠTVO I PROBLEM RASA

Južna Amerika je slabo napučen kontinent. Na 1 km² dolazi popriječno samo 4.5 stanovnika, u Evropi prosječno 46, u Belgiji 270. Najnapučeniji predjeli su uz istočnu obalu, i to Brazilije, Argentine i Uruguaya, gdje su se naglo razvili veliki moderni gradovi, među kojima su najvažniji Buenos Aires sa 3, Rio de Janeiro sa 2.2, São Paulo sa 2 i Montevideo sa ½ milijuna stanovnika.

Na temelju znanstvenih istraživanja urođenici Amerike imali bi biti azijskog porijekla. U doba španjolskog osvajanja brojilo je urođeničko stanovništvo Južne Amerike oko 30 milijuna, dok danas broji samo 9 milijuna ljudi. U Braziliji indijanski element polagano iščezava, dok se u Andskim republikama jača, i unatoč miješanja sačuvao je ovdje svoju etničku samostalnost i predstavlja gotovo vlastitu naciju u državi. To se ima pripisati tome što se Indijanci ne mogu prilagoditi modernoj civilizaciji i nikako ne primaju kulture koja je njima strana i koja im je nametnuta. Španjolska je osvojila južno-američki kontinent, ali dušu Indijanaca nije mogla nikada osvojiti.

Crnaca imade 12 milijuna, koji su bili importirani kao robovi, a najviše ih imade u Braziliji, zatim u predjelima obale Ekuadora, Kolumbije i Venezuele. Crnački element lagano nazaduje.

Useljavanje kolonista započelo je u Braziliju već god. 1817 dolaskom 2.000 seljaka iz Švicarske, a od tada se je u Braziliju doselilo preko 5 milijuna Evropejaca, od toga 65% Talijana i Portugiza. Useljavanje u Argentinu započelo je tek g. 1850. Posljednjih decenija doselilo se u Južnu Ameriku najviše Talijana i Nijemaca, zatim Poljaka. U Argentini i Chile živi oko 200.000 Jugoslavena, najviše Hrvata. U Buenos Airesu štampa se 5 hrvat-

skih novina, tjednika i mjesečnika, te jedna slovenska i jedna crnogorska novina.

Stanovništvo Južne Amerike pokazuje rasne karakteristike iz svih kontinenata svijeta. Urođenici, nazvani Indijanci, a za koje se drži da su azijskog porijekla, bili su za vrijeme osvajanja Južne Amerike jedini stanovnici kontinenta. Zatim su došli osvajači Španjolci i Portugizi. Potom je importirano 12 milijuna crnaca robova. Nakon svršetka oslobodilačkih ratova nadošao je val useljenika iz svih država Evrope, a osim toga počeli su se useljavati u Braziliju Japanci, a u Chile Kinezi, tako da danas Južna Amerika znatno više od Sjeverne Amerike pretstavlja pravi labirint svih mogućih rasa.

Kako su skoro svi useljenici bili muškarci, to je došlo do legalnih i nelegalnih veza sa ženama indijanskog porijekla, a u Braziliji i sa crkinjama. U Argentini su ženidbe Španjolaca sa Indijankama bile vrlo rijetke, dok su između Kreolaca i Indijanka bile češće. U Braziliji se nije pravilo nikakove smetnje sklapanju brakova između Portugiza i Indijanka i Crnkinja. Jače miješanje Španjolaca sa Indijankama iz plemena Guarany dešavalo se u Paragwayu. Česti brakovi između Španjolaca sa Indijankama bili su u Peru-u, te su stanovite brakove sa otmjenim Inka-ženama španjolski vlastodršci iz političkih razloga čak i podupirali. Vodeće ličnosti iz okoline Francisca Pizzara birali su svoje žene iz kruga princeza Inka i porijeklo iz ovakvih brakova smatra se i danas kao visoko aristokratsko.

U Južnoj Americi ne postoji priznata definicija za rasne pojmove. Najviše se upotrebljavaju oznake Mestice i Kreoli. Mesticom se označuje mješavina bijelca sa Indijankama, a Kreoli su u Južnoj Americi rođeni Španjolci, ali i ta oznaka ne upotrebljava se u svim južno-američkim državama jednako. Tako n. pr. u Boliviji jedan Indijanac, ako promijeni nošnju, prestaje biti Indijanac, te ga označuju Mesticom, a ako se ovakav Mestice bavi vlastitim poljodjelstvom, onda avansuje na bijelca.

Danas postoje u Južnoj Americi dva tipa: evropejski i hispano-indijanski. Prema rasama mogu se južno-američke države dijeliti u zemlje Indijanaca, Mestica i Kreola. Argentina i Uruguay su zemlje Kreolaca. Andske republike Ekuador, Bolivija i Peru su zemlje Indijanaca; Venezuela, Paragway, Kolumbija i Chile, unatoč jako zastupanog indijanskog elementa u Venezueli i Paragwayu i crnačkog u Kolumbiji, zemlje su Mestica.

U Braziliji se rasni problem uopće ne može postaviti. Brazilija ima najviše prelaznih rasa. Tamo imade 51% bijelaca, 22% miješanih bijelaca sa Crncima, 14% Crnaca, 11% miješanih bijelaca sa Indijancima i 2% Indijanaca. Ali i ove cifre nisu potpuno točne, jer između 51% bijelaca biće mnogo postotaka takovih koji imadu crnačku krv.

U Južnoj Americi nema onog neprijateljskog držanja bijelaca prema Crncima i mesticama kao n. pr. u Sjevernoj Americi. Tako n. pr. u Braziliji Crnci zauzimaju visoke položaje u javnom životu, a u Paragwayu je indijanski jezik Guarany koji gotovo svi tamo govore, izjednačen sa španjolskim.

Nigdje na svijetu nema takovog materijala za studij miješanja rasa kao u Južnoj Americi, i po mijenju latinskih amerikanaca, za njih ne postoji problem rasa. Oni smatraju da će se za Južnu Ameriku izgraditi jedna rasa za koju su doprinijeli jednako narodi Amerike, Evrope, Afrike i Azije.

Što se pitanja nacije tiče, u Južnoj Americi se smatra svakog useljenika koji je stekao državljanstvo, pripadnikom nacije. Kada dobije argentinsku putnicu, nije smatran samo državljaninom Argentine, već članom argentinske nacije. U Argentini je nacionalizam jače razvijen, nego u svim ostalim južno-američkim državama. Svojstva tolikih naroda kao Španjolaca, Talijana, Francuza, Engleza, Nijemaca i Slavena koji su se useljivali u Argentinu, dali su argentinskoj naciji opetovano raznolike karakteristike. U svojstvo argentinskog naroda ušao je komercijalni duh Engleza i Amerikanaca, marljivost Nijemaca, Holandeza i Švicara, štedljivost Francuza, skromnost Talijana, žilavost i otpornost Slavena, ali i nešto od one južno-američke laskomnosti koja potječe još od miješanja španjolske sa maurskom krvi.

PROMET

Na nijednom kontinentu ne postoje za promet tako velike smetnje kao u Južnoj Americi. U prvom redu glavna su zapreka gotovo nepremostive Ande koje dijele cijeli kontinent u dva dijela. Zato su i danas u zemljama, preko kojih se protežu Ande, najglavnija prometna sredstva mule, lame i volovi, a upotrebljavaju se u glavnom još i danas puteljci, građeni u najstarija vremena. Jedino ABC države (Argentina, Brazilija, Chile) imaju nešto razgranjeniju željezničku mrežu. Na prvom mjestu u tom pogledu stoji Argentina.

CESTE

Od svih prometnih putova u Južnoj Americi ceste su najslabije razvijene. Do 19 stoljeća odvijao se promet na kontinentu po gorskim puteljcima primitivnim kolnicima, a u dolinama rijekama. Izvan gradova bile su ceste nepoznate. Jedina zemlja, gdje je mreža putova bila dobro razvijena, bilo je Inka-carstvo. Ceste i putovi u njemu bili su trasirani i građeni takovim stručnim znanjem, da mu se još i danas svijet divi. Jedino neposredni »Hinterland« Buenos Airesa i brazilijska država Sao Paulo imaju danas izgrađenu modernu cestovnu mrežu. Od svih država Argentina ima najviše izgrađenih cesta i najviše prometnih vozila.

ŽELJEZNICE

Južna Amerika ima oko 100.000 km željeznica, od čega preko $\frac{5}{6}$ otpada na ABC države. Najviše željeznica ima Argentina. Povezanost željezničkih pruga između pojedinih republika Južne Amerike nema, i to u glavnom s razloga što ne postoji nikakova međusobna izmjena dobara, jer pojedine republike nemaju nikakove međusobne privredne veze, već se privredna djelatnost svake države sastoji u eksportu sirovina ili agrarnih produkata

u Evropu i Sjevernu Ameriku u zamjenu za gotove industrijske artikle, kao i u plasiranju stranog kapitala u zemlji.

U pogledu širine kolosjeka željeznica vlada potpuni kaos. Ne samo da jedna tako važna željeznica kao Transandska koja veže Atlantski sa Indijskim oceanom, a vodi iz Buenos Airesa u Valparaiso, nema istu širinu kolosjeka u Argentini i Chile, već i pojedine važne željezničke pruge u Argentini samoj nemaju istu širinu kolosjeka. Razlog je tome taj što je prva lokomotiva zapadne željeznice bila engleska lokomotiva, građena za široki kolosjek Indije, koju je lokomotivu Argentina iz druge ruke kupila, dok su kasnije za sjeverne željezničke linije nabavljali francuske lokomotive sa 1 m širine kolosjeka. Osim u Kolumbiji i Chile, u drugim državama veći dio željezničke mreže nalazi se u privatnim rukama. U Braziji je doduše veći dio željezničke mreže izgradila država, ali zbog velikog deficita 50% državnih željeznica dano je u zakup privatnim društvima.

Jedina željeznica koja vodi od Oceana do Oceana, prije spomenuta Transandska, razorena je god. 1934 na jednom većem potezu u Andama radi poplava, ali do danas pruga još nije uspostavljena.

VODENI PUTOVI

U Južnoj Americi ima dosta plovnih rijeka, samo se ne iskorišćuju dovoljno. Tri su glavna vodena puta, i to Amazona, Orinoko i Paraná—Paraguay. Amazona je poradi silnog pada vrijednosti gume na svjetskom tržištu izgubila svoju prijašnju važnost. Najvažniji riječni put Južne Amerike je danas Paraná—Paraguay. Promet na ovoj rijeci stalno raste, gradovi Rosario i S.ta Fè na Parani naglo napreduju. U Rosariju ima već danas jedno pristanište gdje može istodobno 40 brodova krcati i 25 brodova iskrcavati.

PLOVIDBA

Zapadna obala Južne Amerike nema prirodnih luka, te su u mnogo slučajeva brodovi prisiljeni usidriti se i do 3 km daleko od obale i iskrcavati u maone. Samo Valparaiso, Gruz Grande i Callao imaju dovoljno naprava za ukrcavanje i skrcavanje. Istočna obala naprotiv ima mnogo prirodnih i dobro izgrađenih luka. Najveće luke istočne obale su Rio de Janeiro i Buenos Aires. Ova potonja ima velikih poteškoća radi stalne zamuljenosti ušća Rio de la Plata. Zato se stalno bagruju dva uska kanala do luke u Buenos Airesu. Glavni kanal koji se stalno bagruje, dugačak je 112 milja. Najjaču trgovačku mornaricu imaju ABC države, i to Brazilija 490, Argentina 340 i Chile 145 hiljada brutto tona.

ZRAKOPLOVSTVO

Zbog nestašice cesta i željeznica polaže se avionskom saobraćaju velika važnost, i vrlo je dobro razvijen. Uz obalu cijelog kontinenta uvedene su avionske linije, kao i u unutrašnjosti zemlje. Najvažnija je kontinentalna linija ona koja vodi iz Buenos Airesa u Valparaizo preko Anda. Prema statistici još iz

god. 1930 sveukupna dužina avionskih linija u Južnoj Americi bila je veća od onih u Sjedinjenim državama Amerike. Istočni dio Južne Amerike ima stalnu avionsku vezu s Europom, promet vrše svaki tjedan avioni francuskog društva Air France i njemačkog društva »Kondor«. Iz Buenos Airesa u Jugoslaviju avionska pošta treba 7—8 dana, a parobrodom brze pruge 20—25 dana. Poradi jake konkurencije nastoje pojedina avionska društva što više skratiti vrijeme leta iz Južne Amerike u Evropu. Tako n. pr. avioni »Kondora« trebaju iz Buenos Airesa u Njemačku samo 3¹/₂ dana, dok Air France namjerava liniju Buenos Aires—Paris letjeti za 60 sati. Avionski je saobraćaj u cijeloj zemlji veoma siguran, zahvaljujući dobro organizovanoj metereološkoj službi. Tako n. pr. samo Pan American Airways društvo ima u Južnoj Americi 50 svojih metereoloških stanica.

TELEGRAF i TELEFON

Braziliya je prva god. 1850 uvela telegraf. God. 1874 uspostavljena je prva telegrafska veza s Europom, i to kablom Pernambuco—Lisabon. Danas ima Južna Amerika nekoliko kabelskih linija s Europom koji su svi u privatnim rukama. Između Južne Amerike i Europe, Sjeverne Amerike i Japana postoji takodjer i telefonska veza. Interesantna je telegrafska i telefonska veza s unutrašnjosti Amazonskog područja. Da se izbjegnu gotovo nepremostive poteškoće gradnje telegrafske i telefonske linije kroz amazonske prašume, položen je kabel u koritu rijeke Amazona do grada Manaus u duljini od oko 1.500 km.

PRIVREDA

U Španjolskoj Americi je od početka bio najvažniji artikal zlato i srebro. U portugalskoj Braziliji pronašli su se minerali istom pod konac 17 stoljeća. Na početku kolonizacije glavna privredna graia Brazilije bila je produkcija šećera koji je tada zagospodario svjetskim tržištem. Ali kad se je pod konac 17 stoljeća pronašlo zlata i dijamanata, produkcija šećera je zanemarena. Isprva se je Južna Amerika poljoprivredno slabo razvijala. Ogromni predjeli argentinske Pampe koji danas broje među najvažnije svjetske žitnice, služili su za pašu ovaca i rogatog blaga. Uruguay je u 18 stoljeću počeo izvoziti sirove kože i slano meso. Istom 60-tih godina 19 stoljeća promijenila se je potpuno ekonomska slika Južne Amerike. Nakon što su iscrpljeni zlatni rudokopi u Braziliji, šećer je opet postao glavni izvozni artikal Brazilije, ali sada nije više mogao da dobije vodeći položaj na svjetskom tržištu. U okolici Bahije podignute su velike plantaže duhana. Ovakovo stanje ostalo je do 80-tih godina 19 stoljeća, kada se je počeo razvijati izvoz gume i produkcija kave, otada najvažnijeg eksportnog artikla Brazilije.

Argentina je isprva izvozila samo ovce i rogato blago, dok minerala nije posjedovala. Pod konac 19 stoljeća počela se je u Argentini produkcija žita snažno razvijati, tako n. pr. izvezeno je žita u 1878 god. oko 20.000, 1898 god. 1,365.000, 1908 god. 5,360.000 tona.

Chile je isprva imao kao glavni artikal bakar, dok nisu otvoreni rudokopi salitre koja je tada postala glavni izvozni artikal Chilea.

Najvažniji eksportni artikal Perua bio je guano koji je pod konac 19 stoljeća iznašao $\frac{1}{2}$ miliona tona godišnje.

Pod konac 19 stoljeća počeo je dolaziti strani kapital u zemlju, isprva skoro isključivo engleski, tako je n. pr. u Argentini u god. 1878 bilo investirano 27 milijuna £, a to je iznašalo 90% sveukupnog stranog kapitala u Argentini. Trinaest godina kasnije dosegao je cijeli, samo u Argentini investirani strani kapital iznos od £ 167 milijuna, što bi u našoj valuti iznašalo 43 milijarde dinara. Gradnjom željeznica u unutrašnjosti pod konac 19 stoljeća produkcija i izvoz poljoprivrednih produkata i minerala silno su porasli. Naročito je Argentina svojom gradnjom željeznica osvojila vodeću ulogu u izvozu cijelog kontinenta.

Južno-američka trgovina karakteristična je po tome, što između pojedinih republika ne postoji gotovo nikakav međusobni trgovački promet. Cijela vanjska trgovina Južne Amerike odvija se s Europom i Sjevernom Amerikom. Izvoz pojedinih država sastoji se u glavnom od jednog ili dva artikla koji čine temelj njihovom ekonomskom razvitku, te je blagostanje svake pojedine republike ovisno potpuno od pronalaska tržišta za njezine produkte, kao i od postignutih cijena. S toga razloga je privreda Južne Amerike neobično osjetljiva na svaku promjenu svjetske kpolitike. Zato su dva važna događaja 20 stoljeća, svjetski rat i svjetska kriza 1929, doveli u pojedinim južno-američkim državama do velikih preorientacija privrede.

Glavne preorientacije privrede prouzrokovane su bile izumom vještačkog dušika i sintetične gume u Njemačkoj za vrijeme svjetskog rata, povećanom potražnjom petroleja te svjetskom krizom god. 1929.

Privredu *Brazilije* je vrlo osjetljivo pogodila fabrikacija sintetične gume u Njemačkoj, a djelomično i jaki razvitak novih gumenih plantaža u Holandskoj Indiji i na Malajskim otocima. Zbog toga je eksport brazilijanske gume katastrofalno pao. Dok je Brazilija do prije rata pokrivala najveći dio svjetskog konzuma gume, njen udio u svjetskoj produkciji pao je poslije rata na 1%. Do svjetskog rata na prvom mjestu Brazilija, onda Ekuador i Venezuela pokrivali su gotovo cijelu potrebu kakaoa na svjetskom tržištu. Danas je zapadna Afrika sa 80%, a Južna Amerika samo sa 20% angažovana u svjetskom konzumu.

Brazilija je stoga nastojala izvoz drugih artikala pojačati, i to u prvom redu kave, zatim pamuka i voća. Dok je Brazilija do pred kratko rižu još uvažala, ona je danas, zahvaljujući japanskoj kolonizaciji u blizini Santosa, produkciju riže toliko podigla, da je istu počela izvoziti.

Ali najvažniji eksportni artikal Brazilije je kava. $\frac{5}{6}$ cjelokupnog eksporta kave iz Južne Amerike otpada na Braziliju koja je sa preko 60% angažovana u svjetskoj produkciji. Brazilija je radi toga, što je kava njen najvažniji eksportni artikal, uvela posebnu kontrolu produkcije. God. 1925 osnovan je u São

Paulu institut za zaštitu kave. Godine 1929/30 bila je rekordna godina žetve, pa da uzmogne financirati plasman ove besprimjerne žetve, Brazilija je u Londonu i New Yorku podigla zajam od 20 miliona £ (preko 5 milijarda dinara). Jedan dio ovog zajma upotrebljen je za kupnju i uništenje slabe kvalitete kave. Na taj način uništeno je god. 1931 39 milijuna vreća kave, što je cijenu brazilijanskoj kavi uopće podiglo. Najjači konzument brazilijanske kave, i to 50% njene cijele produkcije, jesu Sjedinjene američke države. Da ne nastane hiperprodukcija kave i da se farmeri prisile da se i sađenjem drugih agrarnih produkata bave, izdala je Brazilija zabranu sađenja kave kroz 3 godine t. j. od 1934 do 1937. Brazilija izvozi još sirove kože i krzno, pamuk, šećer i Yerba Matè.

Vještačka fabrikacija dušika za vrijeme rata u Njemačkoj imala je katastrofalne posljedice za privredu *Chilea*. Chile je jedina zemlja na svijetu, gdje se nalaze nitrati u takovoj količini da se njihova eksploatacija isplati. Zato je salitra bila najvažniji, gotovo jedini eksportni artikal *Chilea*. Poslije rata je industrija nitrata u Chileu gotovo potpuno paralizovana. Za ilustraciju teškog stanja industrije salitre u Chileu poslije rata neka posluže ove brojke:

U g. 1914 bilo je nitratskih poduzeća 129, a g. 1933 samo 11.

U g. 1914 iznašala je produkcija 2,800.000, a g. 1933 670.000 tona sal.

U g. 1914 bilo zaposleno radnika 54.000, a g. 1933 8.400.

Zato je Chile poslije rata počeo forsirati produkciju bakra koja je prije rata bila sasvim neznatna, a sada iznaša 40% čilenskog eksporta, dok salitra koja je prije rata iznašala 90%, sada iznaša jedva 30% cjelokupnog izvoza *Chilea*.

U *Boliviji* je eksport gume poslije rata gotovo potpuno pao, zato je *Bolivija* produkciju kositra znatno povećala, tako da isti danas iznaša 80% cjelokupnog bolivijskog eksporta. *Bolivija* izvozi još i nešto zlata i srebra.

Veliku promjenu u privredi vidimo u *Peru-u*. Dok su pamuk i bakar prije rata bili glavni eksportni artikli *Perua*, poslije rata je njihov izvoz znatno popustio, a petrolej je postao danas najjači i najvažniji eksportni artikal *Perua*, a u rukama je Standard Oil-a. *Peru* izvozi još nešto šećera, a od minerala nešto zlata, srebra, olova i kositra.

Najveću preorientaciju svoje privrede provela je republika *Venezuela*. Kavu koja je prije rata bila glavni eksportni artikal *Venezuele*, danas je potpuno istisnuo petrolej koji se počeo u velikim količinama izvažati g. 1933, dok se prije rata uopće nije eksploatisao. Danas petrolej iznaša 85% cjelokupnog eksporta *Venezuele* koja spada među najjače svjetske proizvođače petroleja. 50% venezuelanskog petroleja eksploatiše Royal Dutch Shell, a 30% Standard Oil. *Venezuela* izvozi još kakao koji je, kao i onaj *Ekuadora*, najbolje kvalitete na svijetu.

Glavni izvozni artikal *Kolumbije* je kava, ali je poslije rata produkcija petroleja koja je u rukama Standard Oila, vrlo napredovala. *Kolumbija* izvozi još voća, a od minerala nešto zlata i platine.

Izvoz *Ekvadora* sastojao se je prije rata 60% od kakao-a, dok danas iznaša samo 25%. Naprotiv je izvoz petroleja koji je postao najvažniji eksportni artikal *Ekvadora*, znatno porasao. Također je izvoz kave veći od predratnog.

Privreda *Paraguaya* temelji se danas, kao i prije rata, u glavnom na eksportu *Quebracho*-ekstrakta, sirovih koža, mesa, pamuka i *Yerba Matè*. *Yerba Matè* je biljka koja se priređuje kao čaj. Za vrijeme kolonizacije to je bilo jedino toplo piće kreolskog kućanstva. I danas se još više troši nego čaj i kava. *Argentina* troši godišnje 80.000, a *Braziliya* 70.000 tona *Yerba Matè*.

Uruguay izvozi uglavnom smrznuto meso i meso u konzervama, sirove kože, krzna i vunu. Uzgoj goveda i ovaca je u *Uruguayu* vrlo razvijen. Prema statistici iz g. 1930 iznašao je broju goveda 7 milijuna, a ovaca 18 milijuna komada.

Argentina, čija se privreda temelji posvema na izvozu žitarica i mesa, nije kao ostale južno-američke države od privrednog poremećenja mnogo trpjela. Najvažniji poljoprivredni produkti su pšenica i kukuruz, a sade se na 12 milijuna hektara zemlje. U ovim produktima *Argentina* pokriva 20% potrebe svjetskog konzuma. U lanenom sjemenu *Argentina* vodi i njeno sudjelovanje na svjetskom tržištu iznaša 90%. Iza žitarica je izvoz smrznutog hlađenog mesa najvažnija grana privrede *Argentine*. Tu postoji nekoliko ogromnih t. zv. *Frigorifica*, gdje se dnevno oko 10.000 goveda kolje i meso u smrznutom i hladjenom stanju, a nešto i u konzervama izvozi. Ova grana privrede nalazi se uglavnom u engleskim i američkim rukama. Uzgoj goveda i ovaca je veoma razgranjen. Prema statistici iz g. 1930 iznašao je u *Argentinu* broj govode 32 milijuna, a ovaca 45 milijuna komada.

Osim toga izvozi *Argentina* sirove kože, vunu i pamuk.

Danas je Južna Amerika jedan od najznamenitijih kontinenata za izvoz sirovina i poljoprivrednih produkata za Europu i Sjevernu Ameriku. Ali jednako tako je Južna Amerika važna za Europu i Sjevernu Ameriku za import njihovih industrijskih i gotovih produkata.

Ako na svjetskom tržištu cijene izvoznim artiklima Južne Amerike padnu, kao što je to bio slučaj za vrijeme svjetske krize, znatno se umanjuje njen izvoz i time slabi njena plaćevna sposobnost, što ima opet za posljedicu znatno slabiji import industrijskih i gotovih produkata iz Europe i Sjeverne Amerike. Isto se događa, ako se na svjetskom tržištu pojave konkurentni artikli produktima Južne Amerike, kao što je to bio slučaj sa sintetičnom gumom, vještačkim dušikom, ili ako konzumne države nađu ili tvore druga produkciona područja kao kakao-plantaže u zapadnoj Africi i plantaže gume na Malajskim otocima i u *Hollandskoj Indiji*.

Sve je ovo prouzrokovalo nastojanje južno-američkih država da se od uvoza gotovih artikala što više emancipuju, te se posljednjih godina opaža jaka industrijalizacija ABC država, u prvom redu *Braziliye* i *Argentine*, što je imalo za posljedicu da su se privredni odnosi Južne Amerike sa ostalim svijetom iz temelja počeli mijenjati.

Kao što u Europi težnja za autarkijom sve više smanjuje potražnju za južno-američkim produktima, tako se jednako i u Južnoj Americi razvija isti proces. Južna Amerika počela je s postepenom izgradnjom svoje industrije već konkurisati industrijskim produktima Europe i Sjeverne Amerike.

Južna Amerika kao cjelina pretstavljala je do pred kratko vrijeme dragocjenu nadopunu privrede industrijalizovane Evrope i Sjeverne Amerike, jer je izvozila sirovine i živežne namirnice, a primala gotove produkte. Ovakav odnos donio je jednake koristi Europi i Sjevernoj Americi kao i Južnoj Americi, a ovoj potonjoj tim više, što produkti 10 južno-američkih država uglavnom nisu međusobno konkurisali jedni drugima.

Nažalost, današnji svijet nije tako dobro organizovan da bi bio u mogućnosti sprovesti jednu internacionalnu specijalizaciju produkcije izmjene dobara u velikom stilu, i zato dalekovidni poznavaoči svjetskih ekonomskih prilika s izvjesnom zabrinutošću gledaju na teške posljedice koje bi mogle nastati za Europu i Sjevernu Ameriku od ovakovoga razvijanja privrednih odnosa s Južnom Amerikom.

INDUSTRIJA

Sve južno-američke države favorizuju domaću industriju uvađanjem uvoznih carina. Najjače industrijske zemlje su ABC države.

Brazilija stoji na prvom mjestu. Tu se je tekstilna industrija mnogo razvila, tako da se od ovih produkata samo još najfinije kvalitete štofova uvoze. Nadalje je u Braziliji važan razvitak industrije papira koja već sada pokriva 60% domaćeg konzuma. Jak razvitak pokazuje cementna industrija i fabrikacija čelika, tako da se i ovi produkti sve manje uvoze. Nadalje postoje već domaće fabrikacije svih vrsta gumene robe, električnih produkata, radioaparata, cipela, stakla, mastila i parfimerijske robe. Iako ima Brazilija vrlo loš ugljen, a i nalazi se u teško pristupačnim krajevima, ipak nastoji konzum domaćeg ugljena povećati na taj način, da svaki importer ugljena mora za uvezene količine stranog, kupiti 10% domaćeg ugljena.

Ponajglavnija industrija Argentine je proizvodnja smrznutog mesa i mesa u konzervama. U ovoj industriji zaposleno je 45% cjelokupnog radništva. Naglo se razvija i tekstilna industrija koja pokriva gotovo cijelu domaću potrebu, kao i industrija piva. Domaća industrija cipela posvema je istisnula uvoz stranih produkata. Gotovo se cijela potreba cementa pokriva domaćom proizvodnjom. Domaća fabrikacija papira pokriva $\frac{1}{3}$ konzuma. Znatno je razvijena fabrikacija automobilskih guma i ostalih gumenih artikala koji se gotovo više i ne uvoze.

Industrija u Chile počela se posljednjih godina naglo razvijati. U njoj je danas zaposleno preko 25% radništva. Glavne industrije su cement, vuneni i pamučni produkti te cipele. Osim toga postoje industrije stakla, papira, sapuna, parfimerijskih artikala, ćilima, jutelih vreća, šešira te konzerva povrća i voća.

U ostalim republikama postoje također nekoje industrije, ali one su od manje važnosti. Kolumbija i Ekuador fabrikuju panama šešire. Cementna industrija razvija se u Peru, Ekuadoru, Kolumbiji i Venezueli. Sve tri republike koje izvažaju petrolej, rafiniraju samo jedan mali dio petroleja u zemlji. Veća rafinerija petroleja postoji jedino u Venezueli. Industrija Bolivije radi u malom opsegu i fabrikuje tekstilnu robu, cement, cipele, papir, sapun i pivo. Industrija Urugvaya sastoji se uglavnom u fabricaciji smrznutog mesa i fabricaciji kožnatih artikala.

FINANSIJE

Kako je Južna Amerika kontinent s veoma bogatim prirodnim bogatstvom, to se je konsolidovanjem političkih prilika počeo strani kapital za ovaj kontinent već rano interesovati. Prvi su bili Englezi koji su počeli veće kapitale tamo investirati i pozaimati. God. 1854 imali su Englezi u Južnoj Americi investirano £ 40 milijuna, 1880 oko 200, a 1913 preko 600 milijuna funti šterlina. Iza engleskoga došao je francuski kapital koji je pred rat u Južnoj Americi iznašao £ 200 milijuna, zatim njemački sa £ 175 milijuna, dok je Sjevero-Američki iznašao samo £ 20 milijuna. Poslije rata se je slika angažmana stranog kapitala u Južnoj Americi znatno promijenila. Sjedinjene države Amerike počele su naglo ulagati ogromne kapitale, koji su god. 1930 dosegli cifru od £ 600 milijuna, a engleski kapitali su tada iznašali £ 780 milijuna. Prema tome su samo Engleska i Sjeverna Amerika imale g. 1930 investirano u Južnoj Americi £ 1380 milijuna ili 350 milijarda dinara. Francuski angažman je poslije rata naprama predratnome nazadovao, a njemački je bio sasvim potisnut, te se je istom posljednjih godina opet počeo jače angažovati. Poradi svjetske krize smanjio se je priliv engleskog i američanskog kapitala na minimum, a od god. 1936 počeo je opet jače priticati.

Američanski kapital uglavnom je investiran u industrijama i rudokopima, naročito petrolejskoj industriji i u električnim poduzećima; engleski je uglavnom investiran u željeznice i državne zajmove, a francuski u luke.

S obzirom na ovisnost svih južno-američkih republika od stranog kapitala nije se domaće bankarstvo moglo razviti. Centralne banke počele su se istom posljednjih godina — prva 1935 — osnivati. Uticaj države na domaće bankarstvo je danas mnogo veći nego kod nas u Evropi. Hipotekarne banke i štedionice su u državnim rukama. Inače je domaće bankarstvo bilo do pred malo godina prilično neorganizovano.

Tako su n. pr. mnoge banke emitovale vlastite novčanice. U Venezueli je i danas još taj slučaj. Istom organizovanjem centralnih banaka sredene su posljednjih godina prilike u domaćem bankarstvu.

DRŽAVNE FINANSIJE

Državno finansijsko gazdinstvo svih južno-američkih država bilo je vrlo loše i većinom koruptivno. U doba porasta i jakog

prograsa sve su se države jako zaduživale, jer im je vrlo lako bilo doći do zajmova, a da pri tome nisu vodile računa o mogućnostima otplate istih. Državni su proračuni većine južno-američkih država sa preko 30% opterećeni otplatom anuiteta. Tako n. pr. cjelokupni izdaci republike Chile iznašaju godišnje 1500 milijuna pesosa, dok bi Chile za anuitete na inozemne zajmove imao da plaća godišnje 1200 milijuna pesosa.

Glavni prihodi gotovo svih južno-američkih država teku iz uvoznih i izvoznih carina. Direktno oporezovanje u većini država još nije uvedeno, prvo, jer je nepopularno i naišlo bi na jaki otpor; a drugo, utjerivanje bi direktnih poreza kod tako ogromnih teritorija, daljina i rastojanja bez komunikacija bilo preskupo.

Argentina i Brazilija, iako su dolazile u poteškoće sa otplatom anuiteta, udovoljavaju svojim obavezama. Venezuela je do 1906. više puta morala obustaviti plaćanja anuiteta, ali od tada dalje udovoljavala je svim svojim obavezama, dok je god. 1930, zahvaljujući jačem oporezovanju novih velikih petrolejskih poduzeća, svoje inostrane zajmove čak i posvema isplatila.

Chile i Bolivija uzimale su velike inostrane zajmove na temelju svog jakog eksporta salitre, odnosno kositra. Pošto je cijena salitri prije rata katastrofalno pala, a jednako i kositru g. 1931, to su obje države svoja inostrana plaćanja obustavile. Kolumbija je god. 1933 najavila moratorij. Ekuador je za vrijeme revolucije 1912 obustavio inostrana plaćanja, a to još i danas traje. Dugovanja Ekuadora u dolarima i funtima su samo radi neplaćanja kamata narasla do g. 1937 od 13 na 24 milijuna dolara i od 70.000 na 110.000 funti šterlina. Peru i Paraguay obustavili su g. 1932 inostrana plaćanja.

Kroz ovakove prilike nisu samo južno-američke države prošle, već su slično u svoje doba prošle i države drugih kontinenata, kao britanski dominioni i Sjedinjene države Amerike koje su imale isto tako brz i snažan razvitak kao i južno-američke države.

NUTARNJE POLITIČKO STANJE

Ekonomsko stanje i ekonomski razvitak Južne Amerike posljednjih 5 decenija odražuje se stalno u njenoj političkoj povijesti. Za vrijeme ekonomskog porasta do poslije rata 1920/21 nastala je u svim državama Južne Amerike politička stabilnost. Nenadanim padom cijena na svjetskom tržištu 1921—1932 nestalo je političkog stabiliteta. Svagdje su izbili neredi, i nijedna država nije bila kadra da s ustavnim mjerama sebi pomogne. Naročito su ti nemiri u Argentini bili veoma krvavi. Oni su imali podršku također u radničkim pokretima koji su opet posljedica prebrze industrijalizacije. S pomolom radničkih pokreta počela se širiti opozicija protiv crkve i pojavljuje se antiklerikalizam. Od 1923 do 1930 god. je era jakog ekonomskog razvitka, što se opet odražuje u potpunoj političkoj stabilnosti. Ali kad je god. 1930 velika svjetska kriza i Južnu Ameriku teško pogodila, na-

staju opet gotovo na cijelom kontinentu jaki nemiri i revolucije koje traju do 1932 god., kada počinje opet era ekonomskog poboljšanja i političkog stabiliteta.

CRKVA

Katolička vjera je vladajuća vjera u Južnoj Americi, ali odnosi između crkve i nekih južno-američkih država nisu sređeni. Najgori odnosi postoje u Ekuadoru koji je g. 1929 zauzeo neprijateljski stav prema crkvi, prisvojio je i u državnu upravu uzeo sva crkvena dobra i sve seminare. U Braziliji i Uruguayu provedena je rastava crkve od države. U Argentini oduzete su crkvi sve javne škole, dok su odnosi sa crkvom inače dobri. Venezuela i Kolumbija nemaju sa crkvom sređenih odnosa, dok su Bolivija i Paraguay uredili sva sporna pitanja sa crkvom. Chile je god. 1925 sredio svoje odnose sa crkvom koja je zadržala svoj ogromni posjed i dobila pravo da drži vlastite škole. U Chileu ima crkva jak uticaj. Ali najjači uticaj ima crkva u Peru-u. S tom državom stajala je crkva uvijek u najboljim odnosima.

Konflikt koji postoji između većine južno-američkih republika i crkve sastoji se uglavnom u ovim pitanjima: ovisnost klera od države, pitanje podržavljenja crkvenih dobara koja su naročito u Chileu i Peru-u ogromna, te pitanje odgoja mladeži i nastave u školama.

INTERNACIONALNI ODNOSI

Veliko bogatstvo Južne Amerike privuklo je interes nekih evropskih velesila koje su odmah nakon proglašenja samostalnosti republikâ latinske Amerike, naročito poslije 1880 g., počele investirati veće kapitale, a uz to nastojale postepeno jačati svoj politički uticaj u pojedinim republikama. Na prvom mjestu bila je Engleska. Nju je slijedila Francuska koja je naročito u državne zajmove ulagala kapitale, a na trećem mjestu bila je Njemačka. Njemačka je do pred svjetski rat neobično jako učvrstila svoj položaj u Južnoj Americi, njezin uloženi kapital dosegao je gotovo visinu francuskog. Nju je slijedio, ali u znatno manjoj mjeri, švedski i holandski kapital, a sjevero-američki bio je na posljednjem mjestu. Poslije svjetskog rata ova se situacija znatno izmijenila.

Poradi zaokupljenosti Evrope svjetskim ratom i posljedicama toga rata Sjeverna Amerika, jer je ostala u Južnoj Americi gotovo bez konkurenta, iskoristila je tu situaciju kao i prednost svog povoljnog geografskog položaja, te je tu svoj ekonomski i politički uticaj silno ojačala. Sjevero-američki kapital u Južnoj Americi porasao je od 20 milijuna prije rata na 600 milijuna funti šterlina poslije rata (150 milijarda dinara), a time je i politički uticaj Sjedinjenih Država došao na prvo mjesto.

Da su pojedine južno-američke države bile u stanju održati svoju potpunu samostalnost i da nisu postale plijenom koje velike sile (a takovih pokušaja je bilo nekoliko), ima se uglavnom pripisati tome što su tamo ne samo jedna ili dvije, nego

više velikih sila istodobno znatno ekonomski interesovane, te bi direktno političko uplitanje jedne velesile odmah izazvalo druge velike sile.

Ali najveću smetnju uplitanju evropskih velikih sila na južno-američkom kontinentu pretstavlja poznata Monroe-doktrina. Prema toj nauci Sjedinjene američke države dale su na znanje da nijedna evropska sila ne može više bilo koji dio Južne Amerike smatrati mjestom svoje buduće kolonizacije i da bi Sjeverna Amerika smatrala opasnim po mir i po svoju sigurnost, ako bi koja evropska velika sila pokušala silom istupiti ili uplesti se u unutarnje prilike bilo koje južno-američke države.

Iako je Južna Amerika Monroe-doktrinu isprva sa zadovoljstvom primila kao obranu protiv uplitanja evropskih država, pobudila je ta nauka poslije sumnju da bi ona mogla poslužiti Sjevernoj Americi da se sama počne uplitati u prilike južno-američke. Zato je od sredine prošlog vijeka bojazan pred Sjeverno-američkim imperijalizmom stalno rasla. Ovaj strah ojačao je i opravdao ga je rat Sjeverne Amerike protiv Meksika, postupak prema republici Kubi, te odcijepljenje Paname od Kolumbije g. 1903, što je uslijedilo potporom Sjeverne Amerike samo zato da se može uz povoljnije uvjete dobiti koncesija za gradnju Panamskog kanala.

Južno-američke države nisu nikad pokazale interesa da se angažuju u bilo kojoj formi u svjetskoj politici, dok nije strah pred »Yankee-imperijalizmom« Južnu Ameriku početkom ovoga stoljeća ponukao da svoje odnose s Evropom ojača. Prvi njezin korak bio je sudjelovanje na drugoj konferenciji u Haagu.

Također je karakteristično da su poslije rata sve Južno-američke republike stupile u Društvo Naroda. To su učinile iz dva razloga: prvo, stalna bojazan pred sjevero-američkim imperijalizmom, a drugo, nadale su se da će Liga Naroda riješiti sve teritorijalne i granične sporove kojih je još mnogo postojalo između pojedinih južno-američkih država.

Ali kako je radi nove orijentacije Sjeverne Amerike prema južno-američkim državama, a to je došlo do izražaja u miroljubivim izjavama pretsjednika Roosevelta kao i u zaključcima posljednje panamerikanske konferencije u Montevideu 1933, počeo iščezavati strah pred sjevero-američkim imperijalizmom i kako Liga naroda nije bila kadra riješiti nijednoga spora između pojedinih južno-američkih država, prestao je njihov interes za Ligu naroda. Zato su posljednjih godina gotovo sve južno-američke države istupile iz Lige Naroda, dok je Brazilija istupila već 1926, pošto nije kod Lige Naroda uspjela da bude priznata kao velika sila.

ZAVRŠETAK

Mi smo Evropejci naučeni ime »Južna Amerika« upotrebljavati kao jedan skupni pojam. To dolazi otuda, što od 10 južno-američkih republika 9 ih imade zajednički španjolski jezik, samo Brazilija ima portugalski. Stanovništvo u svim republikama je katoličke vjere i od početka prošlog stoljeća imaju sve te repu-

blike, kao španjolske kolonije, zajedničku istoriju. Ali tko želi Južnu Ameriku razumjeti, taj mora šematizovanje i generalizovanje izbjegavati.

Kad se kaže samo »Amerika«, svatko razumijeva po tim Sjedinjene američke države. Ali postoje dvije Amerike: na sjeveru moćna industrijska republika Sjedinjene američke države; na jugu deset republike na nejednakom kulturnom stepenu, a bile su dosada od imperijalizma i sjaja Sjeverne Amerike zasjenjene.

Ali danas ne postoje samo dvije Amerike t. j. sjeverna i južna, već postoje dvije Južne Amerike, t. j. moderna i romantična Južna Amerika. Pod modernom Južnom Amerikom razumijevaju se A B C-države i Urugvaj, akoprem i u tim državama ima ogromnih i neistraženih predjela koji još potsjećaju na najranije kolonijalno doba. Ostale republike koje su svrstane pod pojam romantična Južna Amerika, poznate su pod još znatno markantnijim tragovima kolonijalne prošlosti, zemlje velikih kontrasta, zemlje revolucijâ i zemlje mnogih generala (Venezuela još danas na svojih 3.500 vojnika imade 70 generala!).

ABC-države i Urugvaj su privredno i kulturno najnaprednije i najjače razvijene. Njihov napredak je neobično brz. One su često preskočile pojedine faze prirodnog postepenog razvijanja: od konja i kočije, preskočivši i željeznicu i auto, došle su odmah na aeroplan. Zato i u toj modernoj Južnoj Americi vidimo usporedo uz najprimitivniju prošlost modernu sadašnjost. Ali moderna Amerika je nešto drugo nego li moderna Evropa. Njezin napredak je manje organski, ali i manje polagan.

U jednom je ovako kratkom i zbijenom opisu nemoguće pružiti potpunu sliku o Južnoj Americi, jer Južna Amerika nije jedna jedinica. Pa je i pitanje, da li uopće postoji nešto zajedničkoga za cijeli južno-američki kontinent, da li postoji jedna zajednička južno-američka priroda ili kultura. Još je ovaj kontinent pun zagonetki. Karakteristika ovog kontinenta ne leži u nečem zajedničkom, već u kontrastima. I ti kontrasti bili su odlučni kada se je iz jednog zajedničkog velikog kolonijalnog carstva stvorilo 10 država, a svaka predstavlja manji ili veći svijet za sebe.

Južna Amerika, isprva za svijet malo važna, a veoma udaljena zemlja, svi više i brže postaje centar interesa gotovo svih naprednih nacija. Sa svih strana svijeta upereni su pogledi na ovaj kontinent neograničenog mineralnog i poljoprivrednog bogatstva koji danas predstavlja za čovječanstvo najvažniju zemlju budućnosti.

ROTARSKE RADOSTI

KARLOVAC — Br. Stanko Kosem, pretsjednik Rotary kluba Karlovac, postao je potpredsjednikom »Industrijske komore« u Zagrebu, gdje će takodjer moći vršiti služenje u zvanju. Čestitamo!

NOVI SAD — Br. Dr. Vlada Belajčić, pastgouverner, počašćen je izuzetno retkom časti i vrlo teškom dužnosti izborom za prvog zamenika Starešine Sokola Kraljevine Jugoslavije. Bratu Vladi najsrdačnije čestitamo.

IZNAŠEGDISTRIKTA PROMENE U ČLANSTVU:

NOVI ČLANOVI:		
Ime, prezime i zanimanje Mjesto	Klasifikacija	Adresa 1) poslovna 2) privatna
LESKOVAC: Miljković Nikola hotelijer	Hotelijerstvo Hotels	1) Hotel Plug 2) Učitelj Josifa 9
ISTUPILI IZ KLUBA:		
KRANJ: Miklauc ing. Pavel (zbog premještaja)		
NOVI SAD: Matić dr. Miša		
SKOPLJE: Galić Branko (zbog prezaposlenosti)		
ŠIBENIK: Glazer dr. Josip (zbog premještaja)		
VUKOVAR: Funtak ing. Fran		

ROTARSKE RADOSTI

SUBOTICA — Br. Nestor Pressburger zaručio se dražesnom gospodjicom Ducikom Seneš. Srdačno čestitamo!

ZAGREB — Br. Dr. Milovan Mlinarić zaručice se gospodjicom Zdenkom Bram. Srdačno čestitamo!

»MIRNA« UGLJENOKOPNO D. D. ZAGREB

ILICA 31 — TELEFON 24-457

UGLJENICI RADOBOJ I BREGI

proizvadjaju sve vrsti ugljena za industriju, saobraćaj
i kućanstvo.

RAD NAŠIH KLUBOVA

B. TOPOLA. U toku meseca oktobra t. g. održano je 5 redovnih sastanaka, koji su dali prosečnu frekvenciju od 78.75%. Na sastanku od 10 održao je br. Gabor Pavle predavanje »O suhoj destilaciji drveta«, a 31 br. Sepeši Eugen pod naslovom: »Očevi i sinovi«. Ostali sastanci posvećeni su drugarstvu i poslovni deo sastanka je sastojao: čitanje pošte i svršavanje ostalog administrativnog rada.

BITOLJ. — Održana su četiri sastanka od kojih je prvi bio najznačajniji, jer je bio posvećen poseti brata Guvernera ing. Radovana Alaupovića.

Na sastanku od 25. X. 1939. brat predsednik Dr. T. Robe održao je vrlo uspelo predavanje »O autarhiji«, prapraćeno isto toliko zanimljivom diskusijom u kojoj su naročito učestvovali braća Tasić i Kešeljević.

Na svima sastancima se, pored ostalog, raspravljalo i o nedovoljnoj frekvenciji, kao i o potrebi unutrašnje ekstenzije.

BRČKO: U ovome mjesecu imali smo četiri klubska sastanka koji su dali prosečnu frekvenciju od 71.87%. — Od ova četiri sastanka jedan je bio posvećen drugarstvu — pa je održan dne 26 oktobra o. g. medjugradski sastanak Rotary Klubova — Brčko-Vukovar-Osijek-Vinkovci — kome su sastanku prisustvovala 63 brata rotara kao i drugi mnogobrojni gosti nerotari. — Na ovome medjugradskom sastanku koji je bio priredjen na inicijativu i poziv brata Tome Maksimovića, gdje su sva braća bili gosti brata Maksimovića na tvorničkom imanju »Stolin« d. d. u Gredicama kod Brčkog, manifestovala se je prava bratska sloga, ljubav i drugarstvo. — Osim toga održale su se značajne zdravice i predlozi o proširenju našega rotarstva, te je uz to izražena i želja da se ovakovi medjugradski sastanci što češće održavaju, jer oni su zaista jedina prilika da se rotari što bolje upoznaju i izmijene svoje misli i prošire krug poznanstva i drugarstva.

Na drugim sastancima pored rješavanja dnevnih stvari, čitali smo primljene mjesečne izvještaje domaćih i stranih klubova. — Braća su podnosila svoje referate iz zvanja, a brat Selimović podnio je opširan referat o izvozu svježeg i suvog voća iz Brčkog, kao i o značaju otvaranja Trgovačke Akademije u Brč-

kom. — Povedena je akcija da se uspostavi i Okružni Sud u Brčkom s obzirom na pripojenje sreza brčanskoga Banovini Hrvatskoj. — Ubrana je svota od Din 3.050.— za liječenje sakatog mališana Babića Milenka koga je Klub poslao u Zagreb na Kliniku brata prof. dra Božidara Spišića, pak se nadamo da će mali zauzimanjem brata dra Spišića brzo stati na svoje zdrave noge i riješiti se teških i nemilih bolova. — Osim toga potpomognuta je akcija oko ubiranja priloga za odjeću i obuću siromašne školske djece. — Nadalje je naš Fond za zimsku pomoć u ovome mjesecu povećan za 605 dinara.

DUBROVNIK. — Ovaj mjesec bio je odraz prilika u kojima živimo, obzirom na situaciju u svijetu i na naše lokalne prilike koje su u vezi sa nastalim teritorijalnim promjenama.

Braća su svoje poglede iznašali na sastancima u formi referata ili u novostima iz zvanja. Pošto je svačije zvanje osjetilo oštricu ratnih komplikacija, to je svatko imao da izlaže reperkusije koje su zahvatile poslove.

Novosti iz domaćih klubova referisao je brat tajnik, a zanimivosti iz stranih klubova razni referenti. Dobili smo tokom oktobra: Paris Rotary, Rotharian, News Letters i Mitteilungsblatt. Osim toga dobili smo jedno pismo od predsjednika Rotary kluba u Parizu o njihovom stanovištu glede konflikta dviju stranaka.

Jedna neobična pojava za naš klub je činjenica, da su u drugoj polovici oktobra sva braća u Dubrovniku t. j. da nijesu na poslovnom putovanju, što ranije nije bio slučaj, a to opet radi postojećih prilika.

Brat Jozo Lujak bio je 3 tjedna na vojnoj vježbi, nakon čega se je povratio.

U više maha su pojedina braća apelirala na što jaču frekvenciju koja je osobito sada veoma potrebna.

Važan događaj za naš klub bio je posjet brata guvernera 26 oktobra o. g. Tom prigodom nam je izložio smjernice kojima treba da se rukovodimo kod našeg rada.

KARLOVAC. — Ovaj je klub u mjesecu oktobru o. g. imao guvernersku posjetu. Br. guverner ing. Radovan Alaupović dao je klubu vanredno dragocjene upute za daljnji rad, i kritiku o dosadanjem radu, koja je bila u cijelosti

za klub zadovoljujuća. Na istom sastanku održao je br. guverner sam predavanje o svom boravku u Americi, pruživši najljepšu sliku prilika pod kojim žive Amerikanci, i koje su za naša shvaćanja zaista čudnovate. Na sastanku od 2. oktobra o. g. održao je predavanje »O gasovima« br. ing. M. Naumović koji je ovu aktuelnu temu odlično obradio. Dne 9 oktobra o. g. predavao je u klubu gospodin Vl. Savić diplomatski opunomoćenik u p. »O slovenskoj misli« prikazavši odlično prilike Slavena u današnje vrijeme. Dne 23. oktobra o. g. predavao je br. Dr. R. Jerinić »O bjesnoći«. Ovo predavanje je predavač stručno izradio i predočio članstvu opasnost ove bolesti u svim fazama, pa je bio posebnim priznanjem nagrađen. Na svim sastancima referisao je o stanju prilika br. ing. Fr. Žugčić, čija izlaganja su sa naročitom pažnjom saslušana.

Klub i ove godine sprema obilnu pripomoć dječjem obdaništu u Karlovcu.

KRANJ. Rotary klub v Kranju je imel oktobra 1939 4 sestanke s povprečno frekvenco in odpoklic več članov na orožne vaje. Br. Ing. Miklauc Pavel je bil začasno premeščen v Dugoselo.

Predsednik, br. Česenj Karl je predaval »O služenju v klubu« in »O obtoku bankovcev naše emisijske banke«; br. Franc Gorjanc pa »O gozdu kranjskega okraja«.

V dobrodelne namene smo zbrali 1.818.— din, br. Artur Heller je daroval 200 m flanele za siromašno obmejno deco.

Vršile so se priprave za obdarovanje siromašne dece ob naši severni meji.

LJUBLJANA. Meseca oktobra 1939 smo imeli 4 sestanke. Na sestanku z dne 4 oktobra je imel br. dr. Stojan Bajić, univerz. docent in sodnik okrožnega sodišča, zelo zanimivo predavanje pod naslovom »Kolektivne pogodbe«. Na drugem sestanku z dne 11. oktobra je predaval br. Drago Potočnik »O nevtralnosti gospodarski politiki naše države«. Na tretjem sestanku z dne 18 oktobra smo imeli priliko pozdraviti kot gosta pastprezidenta R. C. Maribor br. dr. Vinka Rapotca. Na tem sestanku je imel br. pastguverner dr. Viljem Krejči predavanje pod naslovom »Nekaj aktuelnih problemov iz naše slovenske kmetije«. Ker je to predavanje bilo izredno zanimivo, smo ga štirinajst-dnevnomu poročilu priložili v celoti. Na zadnjem sestanku z dne 25 oktobra je podal br. dr. Ivan Slokar nekaj misli o »Uredbi o izplačevanju vlog« ter

pojasnil potrebo te uredbe kakor tudi njen uspeh, da je toliko pripomogla k popolnemu pomirjenju vlagateljev.

Na vsakem sestanku smo slišali poleg omenjenih predavanj tudi razne pet-minutke. Vsi bratje, ki so praznovali rojstni dan, so se spomnili našega društva za pohabljeno deco »Naša skrb«. V mesecu oktobru smo nabrali v dobrodelne svrhe din. 738.50.

MARIBOR. — Ta mesec smo imeli štiri redne sestanke s povprečno frekvenco 80.77%. Naši bratje so se trikrat oglasili pri drugih klubih, pri nas pa beležimo 13 obiskov iz drugih klubov. — Glavna točka našega prvega sestanka v oktobru je bila komemoracija za blagopokojnim Kraljem Aleksandrom I. Brat predsednik Šlajmer je imel za to priliko globoko zasnovan komemorativni govor, ki so ga navzoči bratje poslušali stoje ter s tem izkazali čast spominu Kralju Mučeniku - Ujedinitelju. — Drugi sestanek je bil posvečen mednarodnemu služenju. Brat pastprezident Rapotec je poročal o delovanju nekaterih inozemskih klubov ter nam prečital dopise Rotary klubov Bromley (Kent), Bellflower (Kalif.) in Bridgeton (N. J.), ki nam sporočajo pozdrave in želje, da bi se spoznali z našim klubom in našim krajem. Vsem trem klubom smo napili na zdravje ter jih o tem obvestili. Na istem sestanku je bilo prečitano (br. Sabothy) tudi aktualno predavanje brata J. Horvatha, Zagreb »Rotary i rat«. — Na našem tretjem sestanku smo pozdravili gosta, rotarja Kirchnerja iz Haife. Na tem sestanku je poročal brat tajnik, da bo obdaril naš klub letos 350 revnih učencev na štirih obmejnih šolah s čevlji, zimskim perilom, sviterji, jopcami i t. d. iz sredstev »Krajnovičevega dečjeg fonda«. Približno ena tretjina K. d. f. bo rezervirana za prihodnje leto. Brat Jurković je predaval o uspehu letošnje vinske trgatve pri nas, brat Pugel pa nam je podal splošen pregled letošnje vinske trgatve po vsej naši domovini. — Zadnji naš oktoberski sestanak — Medklupski sestanek Varaždin-Maribor — je potekel kot sijajna manifestacija iskrenih prijateljskih odnosajev, ki že od nekdanj vežeje oba sosednja kluba. Iz Varaždina je bilo navzočih 12 bratov. Bratom Varaždincem na čast so darovali naši bratje-vinogradniki zopet več pletenk svojega najzlahtnejšega pridelka. — Za klubov pomožni fond smo nabrali tekom meseca oktobra 1364.— din, Krajnovičev dečji fond je narasel na 34.000 din.

NIŠ. — Klub je i u ovom mesecu bio u lakšem zastoju u radu usled odsutnosti braće koji su bili na dužnosti. Pored svega toga klub je normalno funkcionisao.

Početak meseca klubu je učinio zvaničnu posetu br. Guverner koji je sa Upravom održao sednicu i na istoj pretresao sva aktuelna pitanja klupskog rada, ekstenzije i dr. Tom prilikom br. Guverner dao je Upravi kluba dragocene savete u svakom pogledu.

Br. Guverner i gospođa mu bili su svesrdno dočekani od braće i sestara i u toku dana napravljen je izlet kako u Nišu, tako i u okolini Niša.

Pitanje izbora novih članova ponovo je pokrenuto. Osim toga stvoren je plan za karitativnu akciju u toku ove zime, po kojoj će se pomagati od slučaja do slučaja, efikasno i rotarski. Ta pomoć nevoljnima biće ne samo materijalna iz klupske kase, nego i u akciji i radu sviđu članova da se preko ostalih humanih udruženja pritekne u pomoć onima kojima je to potrebno.

Rešeno je da se intenzivno radi na bugarsko-jugoslavenskom prijateljstvu, o čemu su primljene sugestije i iz sekretarijata u Zürichu.

Naročita pažnja poklonjena je referatima o radu inostranih klubova.

Br. ing. Svetozar Novaković održao je predavanje »Sprečavajmo poplave pošumljavanjem«. Predavač je pod istim naslovom napisao i jednu knjigu koju je pod svojom režijom izdao u 5000 primeraka. Veoma lep i pohvalan primer služenja u zvanju i zajednici.

Br. ing. T. Artonović i u ovom mesecu je vredno referisao o radu ostalih bratskih klubova.

NOVI SAD. Naš Klub u oktobru održao je četiri sastanka. On je u ovom mesecu proslavio značajan jubilej navršanih deset godina rada. Svečanost je bila skromna — u najužem krugu svojih članova i sestara rotarki s obzirom na današnje svetske događaje.

Na prvom sastanku od 6 oktobra o. g. brat predsednik srdačno je pozdravio br. dra Vladu Belajčića, pastguvernera, čestitajući mu na izuzetnoj i velikoj časti koja mu je ukazana izborom za prvog zamenika Starešine Sokola Kr. Jugoslavije. — Br. dr. Vlada Belajčić u svom jednočasovnom govoru izneo je značaj i teret primljene funkcije, svestan velike odgovornosti i dužnosti koja ga na tom poslu čeka. Impresivnim crtama brat Vlada je izneo prilike pod kojima danas Soko razvija svoju delatnost,

kao i smernice koje će ga u budućem radu rukovoditi.

Na drugom sastanku od 12 oktobra o. g. izvršen je izbor pomoćnih odbora i pododbora. Posle saopštenja br. predsednika, br. dr. Mirko Balabušić održao je predavanje o aktuelnim problemima naše industrije. Ovo interesantno predavanje dalo je povoda živoj diskusiji u kojoj je uzelo učešća nekoliko braće, koji su svaki sa svog stanovišta izneli svoja zapažanja o nastalim teškoćama i prilikama kao posledicama ratnog stanja u Evropi.

Na trećem sastanku od 20 oktobra o. g. naš Klub skromno u prisustvu sestara rotarki proslavio je navršanih deset godina rada. Br. predsednik govorio je o značaju naše svečanosti, pozdravljajući naročito prisutnu braću osnivače Kluba, koji su svojim desetgodišnjim radom doprineli da Klub časno izvrši svoju rotarsku dužnost. Tom prilikom br. predsednik se setio i srdačno pozdravio i Nestora jugoslavenskog rotarstva i našeg prvog osnivača br. Voju Kujundžića, kome je i pismeno upućen pozdrav. Br. ing. Đurica Tabaković, kao jedan od osnivača Kluba, održao je predavanje o njegovom osnivanju, značaju i radu. Brat Đurica, na njemu svojstven način, poetskim stilom i lepim humorom prikazao je osnivanje i rad Kluba i njegovih dosadašnjih predsednika.

Na četvrtom sastanku od 27 oktobra o. g. prihvaćen je program rada za ovu rotarsku godinu onako kako ga je predložio Odbor za zadatke i ciljeve. Posle saopštenja br. predsednika i izveštaja br. tajnika, br. Julije John održao je vrlo uspelo predavanje o umetničkoj izložbi madridskog muzeja Prado u Ženevi, prikazujući taj jedinstven umetnički događaj, gdje su se mogle videti i posmatrati najveće tvorevine najvećih genija slikarstva. To je tzv. »zlatno doba« španske slikarske umetnosti 16, 17 i 18 veka. Tom prilikom mogla su se videti: 33 Velasquez-a, 24 Greca, 5 Ribera, 4 Murilla, 2 Zurbarana i 38 Goya!

Tokom meseca sabrano u torbu za nevoljne 1.785.— dinara.

OSIJEK. — Dana 5 o. mj. proslavio je naš klub 10-godišnjicu svoje inauguracije. Rotarski stol bio je svečano iskićen, a braća u vrlo dobrom raspoloženju pokazala su svojom 100%-tnom frekvencijom, koliko im je naš Rotary klub prirasao uz srce. Pretsjednik br. Dušan Hinić u lijepom govoru istakao je značenje naše današnje svečanosti, a zatim su se redali kao govornici braća

dr. Pinterović, dr. Uzelac, Štepanky i drugi. Br. Štepanky pozdravio je brata pretsjednika te je istakao, da br. Dušan kroz svih 10 godina postojanja našeg kluba niti jedan jedini put nije izostao. U ime kluba predao je bratu Hiniću kristalni servis za liker na srebrenom pladnju sa graviranim tekstom i rotarskim amblemom.

Na sastanku 12 o. mj. brat Zsille opisuje svoj put kroz Bugarsku i boravak na Crnom Moru.

Sa sastanka 19 o. mj. brat pretsjednik poručuje čestitku g. F. K. Schmidtu, veleposjedniku u Osijeku, koji je ovih dana slavio svoj 70 rođendan. Gosp. Schmidt bio je prvi pretsjednik našeg kluba 1929. te je uzastopce tu čast obnašao do godine 1932. Na istom sastanku zaključeno je, da sva braća sudjeluju na Intercity-meetingu koji će se održati 26. o. mj. u Brčkom.

26 o. mj. prisustvovala su 23 brata Intercity-meetingu u Brčkom. Detalji o tom sastanku sadržani su u referatu R. K. Brčko i Vukovar. Naš klub, prema najdalji po udaljenosti, učestvovao je sa 80% članova, dok su četvorica, koji su u Osijeku zaostali, posebno održali sastanak, tako da smo toga dana imali 90%-tnu frekvenciju.

PANČEVO. U mesecu oktobru održana su četiri sastanka sa osetno intenzivnijim radom i poboljšanom frekvencijom. Na prvom sastanku brat dr. Mihajlović referisao je opširnije francusku, švajcarsku i bugarsku poštu. — Na drugom sastanku gost nerotar dr. Jefta Šambek, upravnik bolnice, održao je zanimivo predavanje: »Lečenje od bojnih otrova«, u kome je uglavnom izneo vrste bojnih otrova, način njihove upotrebe prema iskustvu iz poslednjih ratova, njihovo rasprostranjivanje i dejstvo. Izneo je spoljne znakove otrovanih lica i način uspešnog lečenja. Kao najvažnije u lečenju potrebna je što hitnija lekarska intervencija, a to se može postići samo dobro organizovanom sanitetskom službom. — Na trećem sastanku brat ing. Bogdan Aleksić, poslovođa fabrike štirka u Jabuci kraj Pančeva, održao je interesantno predavanje: »Proizvodnja skroba« u kome je uglavnom izneo, da se skrob, odnosno štirak dobija iz kukuruza, pšenice i krompira. Od ovih sirovina najviše se preradjuje kukuruz, jer je u većini slučajeva najrentabilniji. Stari Grci proizvodili su štirku za spravljanje materija za ulepšavanje. Danas je štirka važan

materijal u tekstilnoj industriji kod tkanja za lepljenje i belenje tkiva. Na istoku troše se velike količine štirka za ishranu. Tako se od štirka spravlja nama dobro poznata orijentalaska poslastica rahatluk. Oetkerov prašak za pudinge je obična čista štirka. U industriji štirka važan je proizvod tako zvani krompir šećer, koji je neophodno potreban u fabricaciji koža i bonbona. Kao sporedan produkt dobija se dekstrin koji se upotrebljuje u medicinske svrhe. Otpatci pri proizvodnji štirka zovu se maizena, što je vrlo dobra stočna hrana. Fabrika štirka kraj Pančeva preradjuje dnevno šest vagona kukuruza, a svoje proizvode u velikom delu izvozi u inostranstvo i to u Švajcarsku, Italiju, Egipat, Malu Aziju i Indiju. Čak i otpatci-maizena izvoze se, jer naši ekonomisti ne uvidjaju dovoljno vrednost te stočne hrane. — Na četvrtom sastanku brat ing. Predić Radivoje održao je uspelo predavanje: »Tehnička služba u odbrani od napada iz vazduha« u kome je u glavnom izneo vrste skloništa i u čemu se sastoji tehnička služba kod skloništa. Naposljetku je izložio šta je u projektu da grad Pančevo izgradi i što je dosada svršeno.

PETROVGRAD. — Na sastanku od 4 X posetili su naš klub braća iz Velike Kikinde, kojom prilikom su pregledali Tvornicu šećera za vreme rada, kao i ovdašnju pivaru Dunderski.

Pojedini odbori održali su svoje sednice, i doneli predloge za program rada u ovoj rotarskoj godini.

Brat dr. Matić Miša održao je svoje predavanje iz služenja zajednici pod naslovom »Rotarski ciljevi i nacionalna udruženja s pogledom na sadašnjost« u kome nam je opisao pravac kojim treba naš klub da ide u svome radu za stvaranje potrebne koordinacije rada za vreme rata i mira sa već postojećim nacionalnim, humanim i karitativnim udruženjima.

Brat dr. Mijajev Luka nam je u svome predavanju »Međunarodno ratno pravo« analizovao ovu granu nauke, i ukazao na sve nedostatke ovoga prava, kao i načine na koji se oni izigravaju radi neusavršenosti i nemogućnosti primene efikasnih sankcija, što je posledica da moćnije sile, radi pribavljanja zadovoljštine, još i danas pribegavaju ratu, koristeći se pravom jačega.

Naš klub će svesrdno potpomoći akciju ovdašnjeg odbora Crvenog krsta za organizovanje privatne bolnice za slučaj rata, namenjene civilnom stanovništvu. — Za ovu cilj određena je svota

od dinara 3.640.— koliko je potrebno za nabavku potrebnog broja krevetskih čaršava.

SKOPLJE. — U toku meseca oktobra t. g. održana su četiri redovna sastanka sa prosečnom frekvencijom od 70.25%. — Brat guverner Alaupović učinio je 6 oktobra zvaničnu posetu klubu. Pošto je brat predsednik kluba, Čohadžić, toplo pozdravio gosta i poželio mu dobrodošlicu i prijatan boravak u Skoplju, brat guverner je uzeo reč i u dužem govoru evocirao rotarske ciljeve i dužnosti, te je pozvao sve članove na predan i intenzivan rad koji je utoliko više potreban ukoliko su danas, zbog međunarodnih sukoba, prilike za takav rad otežane. Na istom sastanku brat Mitić je održao drugi deo svoga predavanja: »Naše emisije banke«. Dok je u prvom delu predavanja (27. IX.) govorio o predratnom delovanju Narodne banke, dotle se sada zadržao na posleratnom njenom radu. — Na sastanku od 27. X. govorio je brat Slankamenac »O učenju stranih jezika«, naglašavajući naročito značaj učenja stranih jezika za rotarsko međunarodno služenje. U ovom zanimljivom predavanju predavač je izneo istoriju učenja stranih jezika u antično, srednjevekovno i novo doba. Na osnovu statističkih podataka pokazao je da se u svetu u novije doba najviše uči francuski, engleski i nemački.

Ostali sastanci posvećeni su unutrašnjem radu kluba.

SLAVONSKI BROAD. — U toku meseca listopada održano je pet redovitih sastanaka, prosječna polučena frekvencija iznosila je 94.28%. Na održanim sastancima pretresana su aktuelna pitanja, a u vezi s njima je vodjena i diskusija. Održano je i nekoliko opširnijih referata, i to po braći: Ing. Krnicu »O izložbi voća u Zagrebu« — Dr. Abramoviću »O seobi narodnih manjina i o socijalnoj zaštiti ekonomski slabijih u ratu«. — Ing. Kaan »O proizvodnji aluminijuma u zemlji, načinu i koristi istoga«. Predavanje »O gradnji željeznikog mosta kod Zagreba« održao je brat Ing. Kaan u Zagrebačkom klubu 9. o. m., kojem su i nekoja braća našeg kluba prisustvovala. Za pripomoć školovanja jednom djaku tehnike sakupljeno je Din 2.160.— i predano namijenjenoj svrsi.

SPLIT. — Održana su četiri sastanka sa frekvencijom 87.50 i jednim rotarskim gostom (br. ing. Tomo Knez — R. C.

Ljubljana), koji je prisustvovao svim sastancima.

Slavili smo imendane četvorice braće, koja su nas po starom običaju počastila — za zdravlje, sreću i dug život.

Br. ing. Mardešić održao je predavanje »O avionskim bombama« i zatim »O bombama uopće«, na dvjema sastancima.

Na sastanku od 25 oktobra bili smo počašćeni i obradovani posjetom br. guvernera ing. Radovana Alaupovića. Posjeta je bila »službena« po nazivu, ali intimna i srdačna i bratska u stvarnosti. Bila je i uspješna i plodna — ne samo po radu u sjednici uprave kluba koja je prethodila sastanku — nego i po veoma poučnom govoru, punom rotarskog duha i iskustva, koji je br. guverner održao.

Na tom sastanku br. ing. Mardešić održao je predavanje »O podmorskim bojama«, na koje se je nadovezala diskusija, u kojoj je br. Dr. Šoljan iznio biološke momente o parazitima, koji žive na podmorskim dijelovima brodova.

Neslužbeni dio — s originalnim muzičkim produkcijama dvojice braće — posljednjeg oktobarskog sastanka dostojno je poslužio prvom rotarskom zadatku t. j. gajenju drugarstva.

Za nevoljne sakupljeno je 417 din.

STARI BEČEJ. — U toku meseca oktobra aktivnost u klubu je još uvek dosta slaba. Uzrok ovoga zastoja jeste još isti što je uzrok bio i u prošlom mesecu, jer se braća još i sada nalaze na vojnoj vežbi. — U toku meseca klub je imao 4 redovna sastanka sa postignutom frekvencijom od 62.50%. — Klub je poveo akciju za zimsku pomoć koja se akcija širi i koja će svakako imati svoj željeni uspeh. — U sirotinjsku torbicu palo je Din. 485.—

SUBOTICA. — Održali smo 5 sastanaka sa prosječnom frekvencijom od 70%. Na sastancima su tretirana aktuelna pitanja, naročito o položaju rotarstva u današnjim prilikama, pa nam je br. Grimm u dva iscrpna referata prikazao rad klubova u zaraćenim i neutralnim zemljama, ukazavši pri tome na hiljade mogućnosti, kako rotari mogu da budu korisni zajednici. — Br. Roth ukazao nam je u toku jednog predavanja način zakulisne borbe pomoću letaka koja se vodi u onim krajevima Poljske, koji su potpali pod Sovjetsku Rusiju. — Br. tajnik Draganić pročitao nam je statut o pravima čovjeka koji je donijela Francuska revolucija, kao i referat

o radu društva za zaštitu čovječjih prava. — Brat pretsjednik održao je više predavanja, kao: »Značaj mira u slobodi«, »Značaj služenja zajednici«, »O drugarstvu«, dok je na posljednjem sastanku lijepim riječima komemorirao uspomenu na našu pokojnu braću Becka i dra Martinisa, koji su ostavili neizbrisivi trag u analima našega kluba.

Kako bismo ne samo sačuvali stečene pozicije, nego iste i unapredili u rotarskom smislu, živo se pozabavio klub pitanjem ekstenzije, te je br. Grimm, kao pretsjednik Odbora za prijem, uputio svoj braći cirkular, u kojem je među ostalim naveo još prazne klasifikacije koje bi se našem gradu dale lako popuniti.

Istim elanom dao se na posao i Odbor »Blagajna za nepredviđene kolektivne pomoći«, te su rukovaoci ove blagajne braća Conen i Grimm uputili svoj braći cirkular iznoseći značaj ove naše nove akcije, koju ćemo voditi umjesto dosadanje uspjele »Zimske akcije«. Nova naša akcija treba da premaši dosadanje »Zimske akcije« u pogledu efikasnosti.

Klub je odlučio da desetgodišnjicu od osnutka kluba proslavi 8 novembra o. g. u porodičnom krugu, skromno, kako to zahtijevaju današnje prilike. — I naš 500 sastanak, koji pada na 20 decembra, proslavićemo onako, kako će to tražiti tadanje prilike, svakako bez naročitih svečanosti.

Bratu Conenu zahvaljujemo i ovime na trudu i ljubavi, kojima se rukovodio u sprovađanju naših »Zimskih akcija« uvjereni da će njegov rad u zajednici s bratom Grimmom u našoj novoj »Blagajni za nepredviđene kolektivne pomoći« biti isto tako uspješan.

SUŠAK. — U mjesecu oktobru imamo da zabilježimo kao najvažniji događaj posjetu brata guvernera ing. Radvana Alaupovića koji nas je službeno posjetio 18 oktobra. Tog je dana održan redoviti radni sastanak, dok je istog dana održan i posebni sastanak brata guvernera sa članovima klupske uprave. Prigodom svoje posjete održao je brat guverner prigodan govor i dao nam direktive za naš daljnji rad. Brat guverner, kao najviši predstavnik našeg rotarstva, bio je od svih naših članova najoduševljenije primljen. Sastanak od 4 oktobra bio je posvećen služenju u zvanju, pa je tom zgodom brat prof. Mezzorana održao predavanje, poslije kojega je došlo do vrlo žive diskusije o što boljoj primjeni rotarskih ideala u tom služenju. Na sastanku od 11 oktobra održao je

brat Đuro Ružić, u vrlo živim bojama interesantan i vrlo iscrpan referat o prilikama u državama Južne Amerike koje je posjetio prigodom svog nedavnog putovanja tamo. Na tom je sastanku bilo pozvano 13 uzvanika nerotara iz privrednih i drugih krugova, koji su imali interesa da saslušaju referat brata Đure Ružića. Na sastanku od 18. oktobra prigodom posjete brata guvernera, održao je brat Božidar Švrljuga vrlo interesantan i aktuelan referat o ratnim riskovima. Duga i animirana diskusija po tom pitanju održana je na sastanku od 25 oktobra. Na tom istom sastanku održao je brat dr. Ivo Lipovšćak predavanje pod naslovom: »Redarstvo postaje u Americi profesijom«. Po pozivu brata pretsjednika imadu svi pročelnici komponentnih odbora podneti svoje programe koji će biti raspravljani na sjednici klupske uprave od 8 novembra. Na sastanku od 4 oktobra bili su po bratu Salcheru podneseni referati o zanimljivostima iz engleskih i japanskih klubova.

ŠIBENIK. Za naš klub mjesec oktobar imade poseban značaj.

Gubimo iz naše sredine dragog brata dra Josipa Glazera, kojemu se nakon dugog čekanja konačno ostvarila velika želja da se povrati u svoj rodni Zagreb, na novu dužnost.

Dana 5 oktobra održano je oproštajno veče bratu Glazeru u prisutnosti dragih sestara, te su mu tom prilikom upućene najbolje želje cijelog kluba na njegovom novom položaju.

Dana 24 oktobra pada službena posjeta brata guvernera te je, u razgovoru sa upravom, pa i na sastanku sa ostalom braćom veoma lijepim i odlučnim riječima prikazao današnji stav rotarstva, njegovo nastojanje i konačnu svrhu.

Ova posjeta brata guvernera specijalno za naš klub znači novi elan i novu volju za sveukupni daljnji rad.

VARAŽDIN. — U mjesecu oktobru održana su četiri mjesečna sastanka sa prosječnom frekvencijom 69,56%.

Prvi od njih bio je, već po tradiciji, posvećen drugarstvu. Na njemu smo imali goste nerotare g. Dragutina Perka, potpuk. u p. i ing. Mencera.

Sastanku od 13 X posvećena je osobita pažnja, jer nam je brat ing. Friedländer održao završno predavanje o svom putu u Ameriku i o svjetskoj izložbi, ilustrirajući svoja izlaganja mnoštvom projiciranih fotografija sa cijelog puta. Radi toga prisustvovala su tom

sastanku i gospođe braće dr. Vanjeka, ing. Damaške i Novaka i dva studenta, sinovi braće dr. Krajanskog i Hajsiga, a bili su prisutni i naši česti gosti ing. Mimhrajter i ing. Mencer. Poslije njegovih interesantnih izlaganja projicirao je ing. Damaška nekoliko izvanredno uspješnih snimaka sa svoga putovanja po Alpama tokom prošlih ferija.

20. X. imali smo čast da u našoj sredini pozdravimo brata guvernera ing. Alaupovića. Uobičajena sjednica upravnog odbora, prije redovitog mitinga, održana je u biblioteci muzeja u starom gradu. Brat guverner je prije toga razgledao muzej i bio veoma impresionisan skladnim uređenjem množine dvorana. — Riječi brata guvernera, pune optimizma i vjere u čovjeka, odjeknule su duboko u dušama braće. To večer održao je brat ing. Damaška predavanje iz zvanja: »Utjecaj ratnih prilika na industriju vunjenih tkanina«, što su braća s pažnjom saslušala. Iza toga nam je brat guverner vrlo duhovito i plastično ispričao nekoliko svojih doživljaja iz Amerike.

Sastanak od 27. X. strogo je radni, jer je na njemu brat tajnik referisao o izvještajima iz mnogih naših klubova te pročitao referat brata dr. Fleischera iz R. K. Zagreb »Pred kakove probleme stavlja našu privredu novi svjetski događaj« i predavanje brata J. Horvatha »Rotarstvo i rat«. Iza toga su izvršene zadnje pripreme za polazak u posjetu bratskom klubu u Maribor da tako nadomjestimo svoj izostanak s njihovog tradicionalnog »jesenskog meetin-ga« i izvršimo »inventuru« vinskih ostataka iz prošle godine. Nadamo se da nam je to u potpunosti i uspješno.

VELIKA KIKINDA. — Meseca oktobra održali smo 4 sastanka od kojih 3 u Vel. Kikindi i jedan u Petrovgradu sa tamošnjom braćom. Tom prilikom pregledali smo petrovgradsku šećernu fabriku i pivaru. Kod pregleda pivare imali smo odličnog vodiča, i to brata Aladića, dok kod pregleda šećerne fabrike stavio nam je na raspoloženje kao stručnog vodiča ing. Volf-a brat Elek, direktor šećerne fabrike. Nakon pregleda pomenutih fabrika imali smo prilike da budemo srdačni i bratski primljeni od braće iz Petrovgrada u njihovim klupskim prostorijama, gde su nas dočekali u potpunom broju i prijatno smo bili iznenađeni, kada smo primetili da je za njih naš dolazak bio jedno iznenađenje, jer, sem pojedinih funkcionera, ostala braća uopšte nisu znala za naš

dolazak. Posle izmene pozdrava održana je zajednička večera. Ostali deo večeri proveden je u prijatnom razgovoru i prilično dobrom raspoloženju. Predavanja toga meseca nije bilo, frekvencija je slaba usled toga što se nekoliko braće nalaze na vojnoj vežbi. Tokom meseca sabrano za nevoljne din. 162.75.

VINKOVCI. — Ovoga meseca stoji delatnost kluba još uvek pod uticajem svetskih vanrednih prilika. Naš klub bio je u neugodnom položaju, što su dva člana uprave stalno bila na vojnoj vežbi, a naročito je delovanje u klubu bilo otežano, što je jedan od tih članova brat predsednik, pa se je rad u glavnom sastojao u odvijanju redovnog poslovanja.

Ipak je naš klub učestvovao na međuklupskom sastanku u Gredicama kraj Brčkog dana 26. X. 1939. — Taj sastanak je organizovao R. K. Vukovar i na tom sastanku bili su svi gosti brata Tome Maksimovića. Pre samog sastanka pregledali smo novu veliku tvornicu Stolin d. d., koja će u najskorije vreme proraditi.

Sastanak je bio brojno posećen od klubova i odlično je uspeo.

VRŠAC. — U toku meseca oktobra održano je 5 redovnih bratskih sastanaka sa prosečnom frekvencijom 63.78 posto.

Ovomesečni bratski sastanci beleže slabiju frekvenciju, zato što nam je tmurna i kišovita jesen donela teža i lakša gripozna oboljenja, tako da su pojedina braća, i to baš ona koja su redovno prisustvovala sednicama, morala da čuvaju postelju.

Na sastanku od 3 oktobra brat tajnik je podneo izveštaj o dosadanjem radu kluba u novoj rotarskoj godini. Izveštaj je pažljivo saslušan, i primljen.

Rotarsko veče od 10 oktobra posvećeno je zajedničkom sastanku braće i sestara. Toga večera brat dr. Nikola Stefanović, predsednik kluba, održao je značajno predavanje: »Ratna psihoza i neutralnost, kao izraz međunarodne tolerancije«.

Brat dr. Nikola Stefanović u sjajnom stilu iznosi svoje refleksije u vezi današnjih međunarodnih sukoba zastupajući mišljenje, da se dobrom humanom voljom, odricanjem sistema otimanja — čovječanski mogu rešavati svi problemi koje nameće borba za životnu egzistenciju, i prosperitet jedne nacije. Tako isto dalje u svom predavanju brat dr. Stefanović, sav prožet visokim mo-

ralom rotarskih ideja, konstatuje: da je naša jugoslavenska neutralnost danas vidan dokaz čovečanske tolerancije, i da se večni mir na zemlji može postići samo negovanjem ideja poštenja — trpljenja, i ljubavi kao baze za sreću celoga čovečanstva.

Predavanje brata predsednika dra Nikole Stefanovića iskreno i zaslužno je aplauzom pozdravljeno.

Sastanak od 17 oktobra protekao je u živoj diskusiji o problemu vaspitanja omladine, pa je na predlog br. dra Mirka Vladislavljevića odlučeno, da se istaknuti poznavaoци ovoga problema zamole, da u našem klubu održe svoja predavanja.

Na sastanku od 24 oktobra brat dr. Evgen Klir dao je interesantan prikaz — biografije poznatih i slavni h Vršćana. Za svoje uspelo izlaganje brat Klir je srdačno pozdravljen.

Na poslednjem mesečnom sastanku održanom 31 oktobra, povodom pisma brata guvernera o unutrašnjoj ekstenziji kluba, stavljeno je u dužnost pododboru za prijem, da u najskorijem vremenu izvrši kandidaciju novih članova.

VUKOVAR. Na 361 sastanku, dne 2 X 1939, brat Gvozdić održao je referat o najnovijoj uredbi o suzbijanju skupoće i nesavjesne špekulacije. Na 362 sastanku brat Tomo Maksimović referisao je o svome putovanju u Madjarsku, Slovačku, Češko-Moravsku i Italiju. Zaključeno je na 363 sastanku da se dana 26 oktobra održi zajednički sastanak Rotari klubova Vukovar, Osijek, Vinkovci i Brčko u Gredicama kraj Brčkog, na naselju novosagrađene tvornice Stolin d. d. Prigodom 364 sastanka brat Gvozdić održao je opširno predavanje o novcu, u kojem je govorio o postanku i razvitku istog i o valutnoj politici uopće. Dne 26 oktobra 1939 održan je uspjeti sastanak Rotari Klubova Vukovar, Osijek, Vinkovci i Brčko u Gredicama kraj Brčkog, na kojemu je sudjelovalo 60 rotara iz gore navedenih klubova i pastguverner brat dr. Edo Marković iz Beograda.

ZAGREB. — Lijepim nizom predavanja i referata odlikuju se sastanci u mjesecu oktobru.

Na sastanku od 2 oktobra održao je rotar dr. Milovan Zoričić vrlo lijepo predavanje o »Saarskom području«, a iza njega govorio je rotar Marko Bauer o trgovačkim pregovorima između Njemačke i Jugoslavije koji su baš u to vrijeme održavani u Beogradu.

Živa diskusija slijedila je interesantnom prikazu.

Na sastanku od 9 oktobra imali smo gosta predavača. Rotar ing. Oton Kaan, član Rotary kluba Slavonski Brod, u savršenom predavanju iznio je gradnju željezničkog mosta preko Save kod Zagreba.

Izloženi crteži olakšali su slušaocima slijediti predavanje, a za još bolju ilustraciju prikazan je na koncu film, koji je dao pregled izradbe dijelova i montažnih radova.

Naročito treba kod ove gradnje istaknuti da je zahtjevu generalne direkcije udovoljeno da se most izgradi iz domaćeg materijala. Neznatan dio uvezen je iz inostranstva.

Na sastanku od 16 oktobra referisao je pretsjednik rot. Josip Horvath o stanju Rotarstva u zaraćenim i neutralnim državama prema podacima evropskog sekretarijata.

Sastanak od 23 oktobra bio je ispunjen referatom rot. dra Milovana Mlinarića »Jubilarne Balkanske igre«, koje su održane u Ateni i na kojima je rotar dr. Mlinarić sudjelovao kao vođa jugoslavenske delegacije.

Rotar dr. Vjekoslav Fleischer referisao je o »Ustanovi za unapređivanje spoljne trgovine kod Banovine Hrvatske«. U diskusiji učestvovali su mnogi članovi. O posjetama klubova referisali su guverner ing. Radovan Alaupović, dr. Vladimir Leustek i rot. dr. Milovan Mlinarić.

Iz madžarske rotarske štampe izvijestio je rotar Oton Heinrich.

Upravni odbor i Odbor za zadatke i ciljeve održali su sjednice, na kojima je raspravljen rad kluba. Odbor za služnje u klubu dobiva novi pododbor: za mladež.

ZEMUN. Održano je 4 sastanka, i to: 5., 12., 19. i 26. oktobra sa prosečnom frekvencijom 74,29%.

Predavali su braća: Mavrenović o temi »Promet na Dunavu u vidu nestajanja ranijih i postanka novih država«, Dr. Andrejka o Banovini Hrvatskoj, Dr. Ninković o vozar-skim poslovima u današnjim prilikama (referat iz zvanja) i Mahin o sadašnjim prilikama na Baltičkom moru (referat).

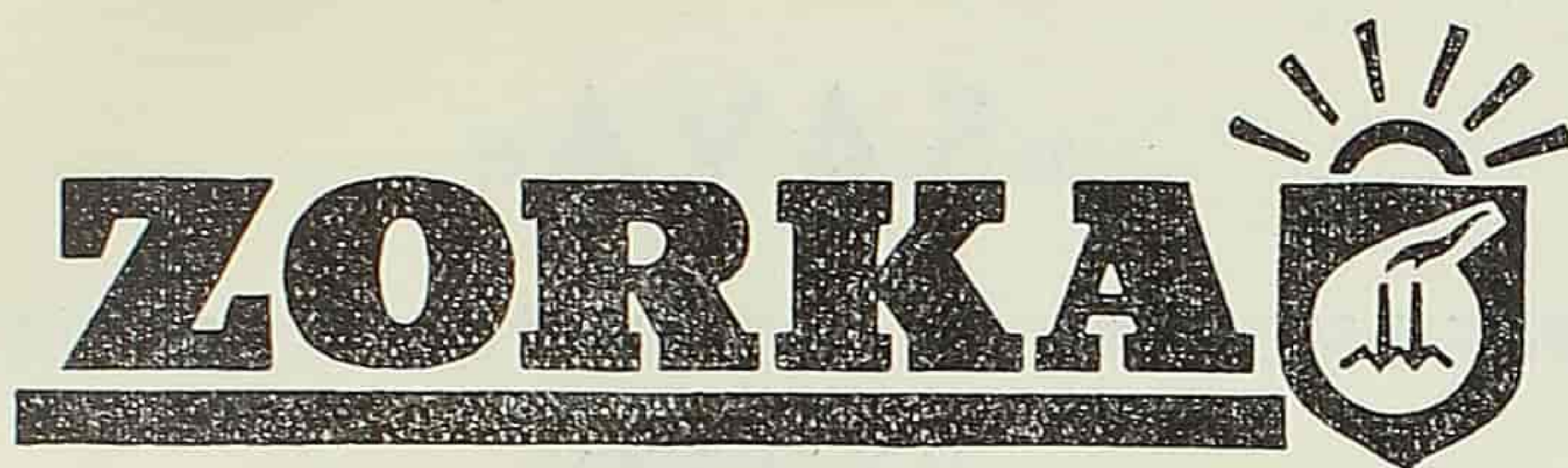
Posvećena je osobita pažnja unutrašnjoj organizaciji kluba i pripremanju oko primanja novih članova. Dana 11. novembra klub će proslaviti svoj 300 sastanak.

PRISUSTVOVANJE NA KLUPSKIM SASTANCIMA

IZVJEŠTAJ ZA MJESEC OKTOBAR 1939 GOD.

Redni broj	IME KLUBA	Broj članova koncem meseća	Broj održa- nih sastanaka	Prosečni broj članova	Prosečni broj prisut- nih članova	Prosečni mesečni postotak	Sastanci sa 100% pri- sutnosti
1	Bačka Topola	16	5	16.—	12.60	78.75	0
2	Banja Luka						*
3	Beograd	53	5	53.40	35.60	66.67	0
4	Bitolj	17	4	17.—	11.50	67.64	0
5	Brčko	16	4	16.—	11.50	71.88	0
6	Čuprija-Jagodina-Paraćin	16	4	16.—	10.50	65.62	0
7	Dubrovnik	19	4	19.—	16.25	85.53	1
8	Karlovac	24	5	24.—	21.60	89.99	0
9	Kranj	17	4	17.50	11.25	64.21	0
10	Leskovac						*
11	Ljubljana	38	4	38.—	29.25	76.97	0
12	Maribor	39	4	39.—	31.50	80.77	0
13	Niš	18	4	18.—	12.25	68.05	0
14	Novi Sad	37	4	37.25	25.—	67.16	0
15	Osijek	30	4	30.—	26.25	87.50	1
16	Pančevo	28	4	28.—	25.50	91.06	0
17	Petrovgrad	22	4	22.—	19.50	88.64	0
18	Sarajevo	26	5	26.—	18.20	70.00	0
19	Skoplje	25	4	25.50	18.—	70.45	0
20	Slavonski Brod	14	5	14.—	13.20	94.28	1
21	Sombor						*
22	Split	20	4	20.—	17.50	87.50	0
23	Stara Kanjiža	18	5	18.60	10.40	55.78	0
24	Stari Bečej	20	4	20.—	12.50	62.50	0
25	Subotica	32	5	32.—	22.40	70.—	0
26	Sušak	29	4	29.—	23.25	80.17	0
27	Šibenik	15	4	15.25	11.25	73.74	0
28	Varaždin	23	4	23.—	16.—	69.56	0
29	Velika Kikinda	18	4	18.—	11.50	63.88	0
30	Vinkovci	14	5	14.—	10.80	77.13	0
31	Vršac	21	5	21.—	13.40	63.78	0
32	Vukovar	17	5	17.40	15.40	88.62	1
33	Zagreb	52	5	52.—	33.20	63.84	0
34	Zemun	26	4	26.—	19.25	74.04	0
	Ukupno	760		762.90	566.30	2317.71	4
	Prosečno			24.60	18.26	68.17	

* bez izvještaja

ZAŠTITNI ZNAK

PRVO JUGOSLAVENSKO DRUŠTVO
ZA
KEMIČKU INDUSTRIJU
NA DEONICE
BEOGRAD
TVORNICE: ŠABAC I SUBOTICA

PROIZVODI I DOBAVLJA:

Modru galicu »Zorka« 98/1000‰
sumpornu kiselinu svih gradacija
akumulatornu kiselinu
Oleum (pušecú sumpornu kiselinu)
glauberovu so
gorku so
kaliummetabisulfit za njegu vina
umjetno gnojivo raznih vrsti
sredstva za zaštitu bilja
kalciumbisulfit

SVA OBAVJEŠTENJA DAJE TVORNIČKA DIREKCIJA
ZORKA D. D., BEOGRAD pošt. pretinac 669

»SAVA«

OPĆE OSIGURAVAJUĆE DIONIČARSKO DRUŠTVO U ZAGREBU

Osnovano 1921. godine.

Dionička glavnica Din 10,000.000.— potpuno uplaćena.

DIREKCIJA U ZAGREBU

Zrinjski trg br. 3 (vlastita palata) — Telefon br. 73-54,
73-55, 73-56 i 73-57

Zastupstva u svim većim mjestima države!

PREUZIMA UZ NAJKULANTNIJE UVJETE:

Osiguranje protiv požara i chomage. — Osiguranje protiv provalne kradje. — Osiguranje protiv loma stakla i strojeva. — Osiguranje transporta svake vrsti na kopnu, po rijekama i po moru. — Osiguranje protiv tuče (grada, leda). — Osiguranje protiv nezgoda. — Osiguranje zakonske dužnosti jamstva. — Osiguranje svake vrsti automobila. — Osiguranje protiv vodovodnih šteta.

Društveni garancijski fondovi iznose Din 38,793.842.—
Isplaćene štete od osnutka društva Din 294,230.430.—

»Jugoslavenski Rotar« izlazi svakog 15.og u mjesecu. — Urednik i odgovorni urednik Ing. Radovan Alaupović, Guverner 77. distr. R. J. Zagreb, Gjorgjićeva ulica broj 9, telefon 60-72. — Tisak »Tipografija« d. d., Zagreb. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Zagreb, Selska cesta br. 47.
